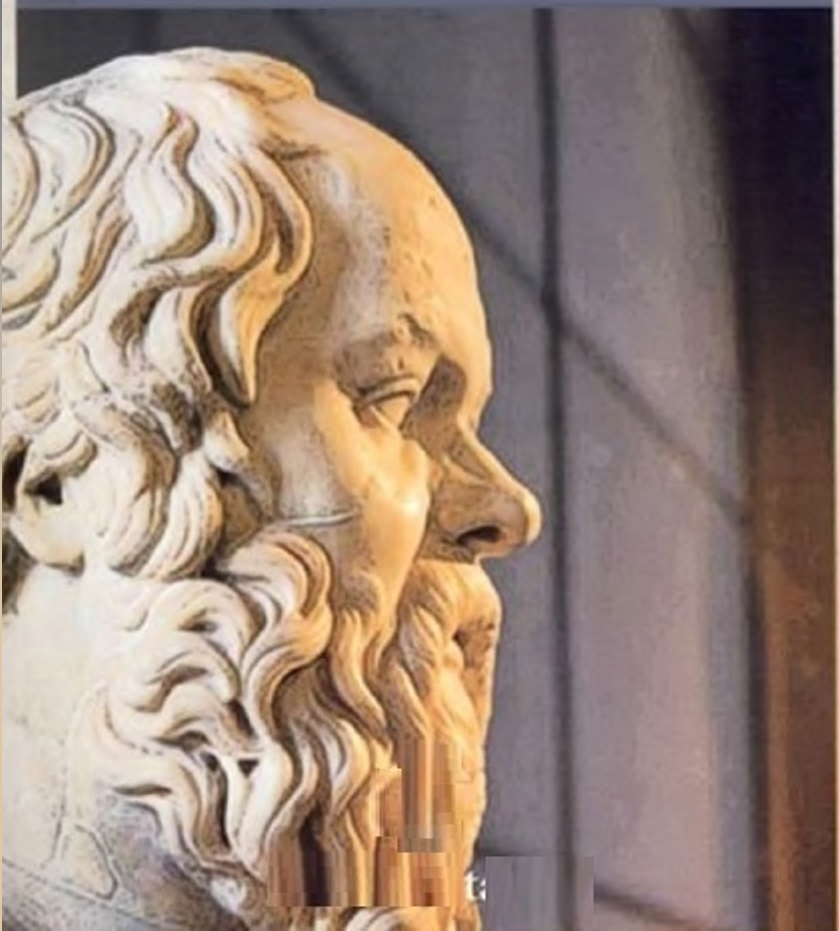
PLATON

PHAIDON

RUH ÜSTÜNE

PHAIDON

Çeviride Plato: *Statesman, Philebus, Ion* (Translated by Harold North Fowler – W.R.M.Lamb), Classical Loeb Library, 1999 künyeli yapıt temel alınmıştır. Çeviri sırasında özel isimlerin yazılımında, eski Yunanca yazılışları esas alırken Yunanistan, Yunan gibi Türkçeye yerleşmiş olan isimler metnin okunuşunda akıcılık sağlanması amacıyla Türkçeleştirilerek ifade edilmiştir.

EKHEKRATES: Phaidon! Sokrates hapishanede zehri içtiğinde orada mıydın? Yoksa sen de başkasından mı duydun? 57

PHAIDON: Oradaydım Ekhekrates!

EKHEKRATES: Sokrates ölmeden önce neler söyledi? Durumu nasıl karşıladı? Bunları öğrenmek istiyorum. Çünkü bugünlerde Philiasialı hiç kimse Atina'ya gelmiyor. Sadece Sokrates'in zehri içerek öldüğü konusunda bilgi veren Atınalılar var **[b]**, onun dışında başka şey söyleyecek ve güvenilecek kimse yok. Hiç kimse Sokrates'in zehir içip öldüğünden başka bir şey söylemedi. b

PHAIDON: Mahkemenin nasıl olduğunu da duymadın mı? 58

EKHEKRATES: Birisi mahkeme hakkında bir şeyler anlattı. Sokrates, mahkemenin bitişinden epeyce sonra öldü. Biz buna çok şaşırdık, Phaidon! Bunun nedeni neydi?

PHAIDON: Sadece rastlantı Ekhekrates! Mahkeme kararı alınmadan bir gün önce Atınalılar Delos'a gönderdikleri geminin pupasını süslediler.

EKHEKRATES: Bu gemi de ne?

PHAIDON: Atınalılara anlattıklarına göre bu gemi Thesеus'un[1] kendisini ve onları kurtardığı zaman yedi çift kürekli ile Girit'e gittikleri gemi. Atınalılar Atina kurtulduğu takdirde Apollon adına Delos'a her yıl gizli bir heyet göndermeyi kararlaştırmışlar. b

1 Atina kentinin kurucusu olduğuna inanılan efsanevi kral.

Bu heyet tanrıların onuruna her sene gönderilir. Bu tören başladıktan sonra gemi Delos'a gidip geri dönene kadar Atina'da kan dökülmesi ve infazların
c gerçekleştirilmesi yasaktır. Eğer rüzgâr ters yönden eserse, bazen yolculuk epeyce uzar. Tören, Apollon rahibi geminin pupasına çelenk koyduğunda başlamıştı. Daha önce söylediğim gibi, bu olay mahkemede kararın alınmasından bir gün önce gerçekleşmişti. Sokrates'in hapiste bu kadar uzun zaman geçirmesinin nedeni, bu.

EKHEKRATES: Phaidon! Peki, Sokrates öldüğü zaman orada neler yaşandı? İnfaz sırasında Sokrates'in yakın dostlarından kimler vardı? Yoksa görevliler Sokrates'in yakınlarının orada olmasına engel mi oldular? Sokrates, yanında hiç kimse olmadan, hiçbir
d dostu olmadan yalnız başına mı öldü?

PHAIDON: Hayır. Kalabalık denebilecek sayıda dostu oradaydı.

EKHEKRATES: Eğer başka bir işin yoksa bize olanları anlatır mısın?

PHAIDON: Hayır, başka bir işim yok. Size olanları anlatacağım. Çünkü hem kendim onunla ilgili bir şeyler anlattığımda hem de başkalarından bir şeyler dinlediğimde, Sokrates'in anısını tazelemekten çok memnun oluyorum.

EKHEKRATES: Phaidon! Seni dinleyenlerin de aynı düşüncede olduklarını bil. Sadece her şeyi bütün ayrıntılarıyla anlatmaya çalış.

e PHAIDON: Tamam. Sokrates'in kaldığı yere girdiğimde, çok etkilendim. İnsanın çok sevdiği bir dostunun ölümle karşı karşıya olmasından duyulacak acıyı yaşamadım. Çünkü karşımdaki mutlu birisiydi. Ekhekrates! Davranışları ve sözleri bunu ispatlıyor-

du. O kadar sakin ve asildi ki Hades'e[2] tanrıların yardımıyla gittiğini ve orada hiç kimsenin olmayacağı kadar mutlu olacağını düşündüm. Bu nedenle bir felaket karşısında duyulması gereken acıyı duymuyordum. O gün de felsefe konuştuk ancak bu kez daha önceki konuşmalardan aldığım keyfi almadım. İçinde bulunduğum hal garipti. Sokrates'in birazdan öleceği aklıma geldiğinde, haz ve acı arası karışık bir duyguya kapılıyordum. Oradaki diğer insanlar da aynı durumdaydı. Zaman zaman gülerken zaman zaman da ağlıyorlardı. Apollodoros ise bizi sakinleştiriyordu, onun nasıl bir insan olduğunu bilirsin. 59

EKHEKRATES: Tabii. b

PHAIDON: Apollodoros hiç de zorlanmadan bu iki duyguyu yaşıyordu. Diğerleri gibi ben de benzeri duygular içindeydim.

EKHEKRATES: Phaidon! Orada başka kimler vardı?

PHAIDON: Apollodoros'un dışında, vatandaşları Kritobulos ve babası Kriton ve Hermogenes, Epigenes, Aiskhines ve Antisthenes oradaydı. Yine Paianialı Ktesippos, Meneksenos ve Atinalı olmayan başka insanlar da gelmişlerdi. Platon ise sanırım hastaydı.

EKHEKRATES: Yabancılar da mı oradaydı?

PHAIDON: Tabii. Thebaili Simmias, Kebes, Phaidonnes ve Megaralı Eukleides ve Terpsion oradaydı. c

EKHEKRATES: Aristippos ve Kleombrotos da geldiler mi?

PHAIDON: Yok sanırım Aigina'daymışlar.

EKHEKRATES: Başkaları da var mıydı?

SOKRATES: Yanılmıyorsam, Sokrates'in yanındakiler bu kadardı.

2 Yunan mitolojisinde ölüler ülkesine ve bu ülkenin tanrısına verilen isim.

EKHEKRATES: Tamam. Şimdi de bize orada konuşulanları anlat.

d PHAIDON: Sana her şeyi olduğu gibi anlatacağım. Herkes Sokrates'i görme fırsatını değerlendiriyordu. Sabahları hapiste tutulduğu yerin yakınlarında buluşuyorduk. Kapının açılmasını beklerken, kendi
e aramızda sohbet ediyorduk. Çünkü kapı erkenden açılmazdı. Kapı açıldığında Sokrates'in yanına gidip çoğu günü birlikte geçiriyorduk. O gün daha erken bir saatte buluştuk. Çünkü bir önceki gün hapishaneden çıkarken, geminin Delos'tan döndüğünü duymuştuk. Oraya gittiğimizde kapıdaki bekçi, kendisi haber vermeden içeri girmememiz gerektiğini söyledi. Çünkü on birler[3] Sokrates'in kendisine bugün öleceğini bildiriyorlarmış. Bekçi bir süre sonra geldi ve artık içeri girebileceğimizi söyledi. İçeri girdiğimizde
60 zincirleri çözülen Sokrates'i ve yanında çocuklarıyla oturan Ksanthippi'yi gördük. Ksanthippi bizi gördüğünde kadınların hep yaptığı gibi bağırarak şöyle dedi: "Ah Sokrates! Seni sevenler son defa seninle buluşuyorlar. Sen de onlara son sözlerini söylüyorsun." Sokrates, Kriton'a döndü ve "Şunu eve gönder!" dedi. Kriton'un adamları onu götürürken Ksanthippi halen göğsünü yumrukluyordu. Sokrates
b ise yatağına oturdu ve o sırada bükülü durumdaki bacağını ovarken, bize şöyle dedi: "Dostlarım! İnsanların haz dedikleri şey görünüşte çok garip-tir. Karşıtı diyebileceğimiz acıyla arasında değişik bağlantılar vardır. İki duygu insanda yan yana
c olmak istemezler. Ancak birisini kovalayıp diğerini yakalarsan sanki başları tek bir taşa bağlıymış gibi ikincisi de eline gelir. Bence Aisopos bunu anlasaydı

3 Kurayla seçilen ve Sokrates'in tutuklu bulunduğu hapishanede görevli olan gardiyanlar.

bir masal uydururdu: Tanrı bu iki düşmanı barıştırmak istemiş ancak başaramamış. Sonra başlarını bir yere bağlamış. Biri diğerini gördüğünde diğerinin peşinden gitmesinin nedeni budur. Sanırım şu anda içinde bulunduğum durum da böyle bir şey. Çünkü zincirin bacağıma verdiği acının dışında böyle bir haz duyuyorum. Sonra Kebes lafa girdi ve şöyle dedi: "Sokrates! Bunu hatırlatarak iyi yaptın! Çünkü nazım ölçüsüne göre düzelttiğin Aisopos'un masalları ve Apollon'a yazdığın şiirin lafı geçtiğinde, Euenos ve çok sayıda insan bana d
buraya geldiğinden bu yana neden şiir yazdığını sordular. Oysaki daha önceden şiirle hiç ilgilenmemiştin. Kendisi yine bunu sorarsa –ki eminim böyle yapacaktır– nasıl yanıt vermeliyim?

Sokrates şöyle yanıtladı: Kebes doğruyu söyleyeyim. Şiirleri yazarken onunla ya da şiirleriyle yarışmayı düşünmedim. Zaten bu zor bir şeydir. Bazı rüyalar görmüştüm. Bu rüyaların ne anlama geldiklerini düşünürken tanrıların şiir yazmamı emrediyor olabileceklerini ve bunu yapmazsam, ödevimi ihmal etmiş olabileceğimi düşündüm. Aslında bu rüyaları çok defa görmüştüm. Bazılarında şu söyleniyordu: Sokrates! Şiir yaz ve sanatla ilgilen!

Daha önceleri şiirle ilgilendiğimden dolayı, 61
rüyanın beni yeniden bu yola sevk ettiğini anladım. Nasıl atletlere bazen cesaret verilirse, aynı şekilde bu rüyalar da beni bildiğim şeyin devamına ve sanatla ilgilenmeye sürüklüyorlardı. Felsefe, sanatların en önemlisidir ve ben de onunla ilgileniyorum. Fakat mahkemenin bitip, bayram nedeniyle ölümümün geciktiği şu günlerde rüyaların sıradan sanatlarla ilgilenmem yönündeki emirlerine boyun eğeceğimi sanıyorum. Çünkü ölmeden önce

böylesine önemli şiirler yazarak rüyanın isteğini yapmanın daha doğru olacağını zannediyorum. Bu nedenle öncelikle adına bayram kutlanan tanrı için
b bir şiir yazdım. Daha sonra şairin gerçek bir şair olmak istiyorsa sadece şiir söylemekle kalmayıp aynı zamanda hayaller kurması gerektiği düşüncesinden hareketle, böyle bir yeteneğim olmadığını bildiğim için ezbere okuyabildiğim Aisopos masallarını okudum. Euenos'a bunları söylemen gerekir
c Kebes! Ayrıca kendisinin iyiliğini istediğimi ve peşimden gelmesinin daha iyi olacağını söyle! Hem sanırım bugün buradan ayrılacağım, Atinalılar'ın isteği bu yönde.

Simmias "Euenos'a ne güzel öğütler veriyorsun. Kendisini çok defa gördüm, eminim ki öğütlerini dinlemek konusunda hiç de istekli olmayacaktır" dediğinde, Sokrates yanıtında "Ne! Şu Euenos! Filozof değil mi?" dedi. Simmias "sanırım öyledir" deyince Sokrates "Bu durumda Euenos ve onunla aynı işi yapan herkes öğüdümü dinleyecektir. Fakat kendisini öldürmemelidir, çünkü bunun yasak olduğunu söylüyorlar," dedi.

d Bunları söyledikten sonra bacaklarını yere doğru sarkıttı ve konuşmaya devam etti. Daha sonra Kebes şunu sordu: Hem insanın kendisini öldürme hakkı olmadığını hem de ölen filozofun arkasından gelmesinin iyi olacağını nasıl söylersin Sokrates?

SOKRATES: Kebes! Ne diyorsun? Simmias ile ikiniz Philolaos ile birlikte kaldınız. Hiç bu konuların tartışıldığını duymadınız mı?

KEBES: Sokrates! Açık bir şekilde duymadık.

e SOKRATES: Tamam ben duyduklarımı biliyorum. Duyduklarımı söylememe hiçbir şey engel olamaz. Belki bu dünyadan ayrılıp öbür dünyaya giderken

oraya yapılacak yolculuk hakkında bildiklerimi ayrı bir şekilde anlatmaktan daha uygun bir şey olamaz. Akşama kadar olan zamanı daha iyi bir şekilde nasıl kullanabiliriz?

KEBES: Sokrates! Peki, anlat. İnsanın kendisini öldürmesine izin olmadığını hangi düşünceyle söylüyorlar? Şimdi bize söylediklerini yani insanın kendisini öldürmeye hakkı olmadığını, senin, daha önceden yanında olduğumuz sırada Philolaos'a ve diğer insanlara söylediğini duydum, ama bu konuda hiç kimse bana bir şey öğretmedi.

SOKRATES: Umutsuzluğa kapılma. Sen bir şeyler öğretilebilecek birisin. Ancak birçok konu arasından birinin insanın kararına bırakılmaması, diğerlerinde ise karar verme şansı olması seni şaşırtabilir. Bazen ölümün yaşamdan daha üstün olduğuna inananlar olur. Bu insanların dine karşı saygısızlık yapmadan mutlu olamamalarını ve kendilerine iyilik yapacak yabancıyı beklemelerini garipseyeceksindir. 62

Sonra Kebes güzel bir gülümseme ve kendi lehçesiyle "Zeus bilir!" dedi. Sokrates konuşmaya devam b
etti ve şunları söyledi: "Böyle bir düşünce saçma bulunabilir, fakat bunun bir temeli var. Bazı düşünceler insanların dünyada kapalı tutulduklarını ve buradan kaçmaya haklarının olmadığını savunurlar. Bence bu zor ve anlaşılması kolay olmayan bir düşünce. Fakat burada doğru olan bir şey var. O da insanların, tanrıların malı oldukları düşüncesidir. Sizce de doğru değil mi?"

KEBES: Evet.

SOKRATES: Peki, kölelerinden biri senin emrin olmadan c
kendisini öldürse, ona kızıp mümkün olsa onu cezalandırmaz mısın?

KEBES: Tabii ki.

SOKRATES: Yani, şöyle düşünebiliriz: Eğer tanrı bugün olduğu gibi bana bir emir vermediyse, insanın kendisini öldürmeye hakkı yoktur demek saçma değildir.

KEBES: Evet, haklı görünüyorsun. Sokrates biraz önce
d filozofların kolayca ölmeyi kabul edebileceklerini söylemiştin. Oysa bizim tanrının himayesinde olduğumuz, yani onun malı olduğumuz doğruysa söylediğin saçma görünüyor. Çünkü en akıllı ve bilge insanların tanrıların baskısı altından mutlu bir şekilde kurtulmaları pek de anlaşılır değil. Baskıdan kurtulduklarında kendilerini daha iyi bir şekilde kollayacaklarını mı zannediyorlar? Akılsız bir köle efendisinin yanından kaçmak isteyebilir,
e o iyi bir efendiden kaçmanın doğru olmadığını ve iyi bir efendinin yanında kalmanın iyi bir şey olduğunu düşünemez. Bu adam kaçarsa akılsızlık yapmıştır. Oysaki akıllı bir insanın kendisinden daha akıllı olanın yanında kalmak istemesi mantıklıdır. Sokrates bu örneğe baktığımızda, senin söylediğinin dışında bir şeye varıyoruz. Ölecek olmaları karşısında bilge insanların üzülmesi, aptal insanların sevinmesi yakışık alır.

63 Sokrates Kebes'in sözlerinden keyif alır gibiydi. İnsanlara doğru döndü ve "Kebes hep başkalarının sözlerini çürütmeye çalışıyor, ona söylenenleri hemen kabul etmek istemiyor," dedi.

Simmias lafa karıştı ve şöyle dedi: "Sokrates! Bence bu kez Kebes'in söyledikleri doğru. Gerçekten bilge olan insanlar neden kendilerinden daha akıllı olan efendilerinden kaçsınlar, neden onlardan uzak durmak istesinler? Bizden ve yetkin tanrılardan bu kadar kolayca uzaklaşmak istediğin için, Kebes'in söyledikleri doğru.

SOKRATES: Haklısınız, tıpkı mahkemede olduğu gibi burada da savunma yapmam gerektiğini bana hatırlatıyorsunuz. b

SİMMİAS: Evet, bunu istiyoruz.

SOKRATES: Tamam, madem istiyorsunuz öyle olsun. Mahkemede yaptığımdan daha iyi bir savunma yapacağım. Simmias! Kebes! Eğer öteki dünyada burada olanlardan daha akıllı insan ve tanrıları göreceğime inanmasaydım, ölüme kızmamakla haksızlık yapmış olurdum. Ancak bu insanlarla kısa bir süre içinde görüşmek umudunda olduğuma emin olun. Yine de umudumun kesinlikle gerçekleşeceğine emin değilim. Lakin yetkin tanrıları orada göreceğimden eminim. Her şeyden daha çok c bunu bekliyorum. Bu nedenle ölümden korkmuyorum, çünkü ölümden sonra yaşamın olduğuna inanıyorum. Ayrıca eski inançlara göre, bu durum kötülerden daha çok iyilere yarayacaktır.

SİMMİAS: Ne? Sadece bu kadarıyla mı aramızdan ayrılmak istiyorsun? Bunu bize anlatmayacak mısın? d Çünkü söylediğin doğruysa hepimizi rahatlatmış olacaksın.

SOKRATES: Bunun için çabalayacağım. Fakat öncelikle Kriton acaba bana ne söylemek istiyor?

KRİTON: Sokrates! Aslında sana zehri verecek olan adamın uzun zamandır tekrarladığı bir şey var. Onu söylemek istiyorum. Mümkün olduğunca az konuşmanı öneriyor, çünkü çok konuşan insan heyecanla- e nır, bu durumda da bazen birkaç kez zehir içirilmek zorunda kalınırmış.

SOKRATES: Tamam, söylemeye devam etsin. Ayrıca zehri, bana birkaç doz verecekmiş gibi hazırlasın.

KRİTON: Böyle diyeceğini biliyordum ama yine de aynı şeyi söyleyip duruyor.

SOKRATES: Boş ver, söylesin. Şimdi sizler benim hâkimlerimsiniz. Sizlere, gerçekten de felsefeyle ilgilenen bir insanın ölümden korkmaması gerektiğine ve öldüğünde öteki dünyada çok sayıda güzel-
64 liğe kavuşacak olmasına neden inandığımı anlatacağım. Evet, Simmias ve Kebes size bunu anlatmaya çalışacağım. İnsanlar gerçekten de felsefeyle ilgilenenlerin ölmek için çalıştıklarını fark etmezler. Eğer bu doğruysa insan tüm yaşamı boyunca ölümü bekleyip, ölüm anı geldiğinde bundan rahatsız olursa, saçma bir durum yaşanmış olur.

Simmias gülerek yanıt verdi: Zeus adına yemin ederim ki hiç gülmek istemememe karşın beni
b güldürdün. Çoğu insan senin felsefeyle ilgilenenler için söylediklerini haklı bulurdu. Hatta bizim Thebaililer felsefeyle ilgilenen insanların ölmeyi, gerçekten ölecek kadar istediklerini kabul ederler. Böylesi bir kaderin kendilerine uygun olduğunu söylerler.

SOKRATES: Simmias! Böyle söylerlerse, doğru söylemiş olurlar. Fakat bunu gerçekten bildiklerini zannetmem. Çünkü gerçek felsefecilerin neden ölmek istediklerini, neden kendilerini buna layık gördüklerini bilmiyorlardır. Şimdi Thebaililer'i bırakıp kendi
c durumumuza bakalım. Ölüm diye bir şeyin olduğuna inanıyor muyuz?

SİMMİAS: Tabii ki.

SOKRATES: Ölüm ruhun bedenden ayrılmasından farklı bir şey midir? Ölüm, hem ruhun bedenden ayrılması hem de ruhun kendi başına varlığını devam ettirmesi değil midir? Ölüm başka ne olabilir?

SİMMİAS: Tabii ki başka bir şey değildir.

d SOKRATES: Sevgili Simmias! Şimdi aynı düşüncede miyiz buna bakalım. Çünkü sorunumuzun kaynağı bura-

da. Hazzı, örneğin yemek yemekten elde edilecek hazzı aramak bir felsefeciye yakışır mı?

SİMMİAS: Tabii ki yakışmaz.

SOKRATES: Aşkla ilgili hazları aramak?

SİMMİAS: Yanıtım yine aynı.

SOKRATES: Peki, bedene ait hazlar söz konusu olursa? Sence felsefeci bunları umursar mı? Örneğin e
güzel elbiseler, ayakkabılar ya da süslere bakar mı? Zorunlu bir şey yoksa felsefeci bunları ciddiye mi alır yoksa küçümser mi?

SİMMİAS: Gerçek bir filozof, sanırım küçümser.

SOKRATES: Yani böyle bir adamı ilgilendiren şey beden olmayıp, onun ilgisi, kendisini bedenden ayırabildiği ölçüde, ruh üzerinde yoğunlaşır.

SİMMİAS: Haklısın.

SOKRATES: Tamam, birinci noktada anlaştık. Bu 65
durumda felsefeci, ruhunu ve bedenini mümkün olduğunca ayırıyor, bu açıdan diğer insanlara benzemiyor.

SİMMİAS: Burası kesin.

SOKRATES: Simmias! Ayrıca çoğu insan, bahsettiğim hazları güzel bulmayan ve böyle şeyleri aramayan insanların yaşamaya layık olmadıklarını ve ölüme daha yakın olduklarını sanıyor.

SİMMİAS: Sokrates! Çok haklısın.

SOKRATES: Peki, ya bilginin elde edilmesine ne dersin? Bu konuda beden bir yardımcı mıdır, yoksa bir engel
mi? Şöyle örnekleyeyim. Görerek ve duyarak engin b
bir bilgi elde ediyor muyuz? Yoksa şairler hiçbir şey görmediğimizi söylerken haklılar mı? Bu iki duyu doğru değilse kendilerinden daha zayıf olan duyuların doğrulukları daha da az olacaktır. Sen de aynı görüşte misin?

SİMMİAS: Evet, seninle aynı görüşteyim.

SOKRATES: Peki, ruh hakikate ne zaman ulaşıyor? O, bir şeyi bedenle beraber incelemeye kalkışırsa, bedenin onu kandıracağı açık.

c SİMMİAS: Haklısın.

SOKRATES: Ruh, hakikati düşünme yoluyla elde etmiyor mu?

SİMMİAS: Doğru.

SOKRATES: Ruh, kendisinde duyma, görme, acı, haz ve benzeri şeyler olmadığı zaman daha iyi düşünür. Böyle olunca kendi kendine döner ve bedenden uzaklaşır. Bedenden uzak durdukça hakikati anlamaya çalışır.

SİMMİAS: Evet.

d SOKRATES: Yani felsefecinin ruhu bedeni umursamıyor, ondan kaçıyor ve kendi kendine kalmaya çabalıyor.

SİMMİAS: Kesinlikle böyle.

SOKRATES: Simmias! Ne dersin? Kendinde/doğası itibariyle adil olan bir şeyi kabul edecek miyiz yoksa etmeyecek miyiz?

SİMMİAS: Zeus adına yemin ederim ki kabul edeceğiz.

SOKRATES: Peki ya kendinde güzel ve iyi olanları kabul edecek miyiz?

SİMMİAS: Kabul edeceğiz.

SOKRATES: Bu şeyleri gözlerinle gördün mü?

SİMMİAS: Görmedim.

SOKRATES: Başka bir duyu organıyla mı algıladın? Büyüklük, güç ve benzeri şeylerin özleri hakkında

e da aynı şeyden söz ediyorum. Gerçek olan şeyler, beden tarafından mı algılanıyor yoksa onlara bu şeylerin kendilerini doğru şekilde düşünmeye hazırlanmış kimseler tarafından mı daha çok yaklaşılıyor?

SİMMİAS: Onlara tabii ki doğru düşünmeye hazırlanmış olanlar tarafından ulaşılıyor.

SOKRATES: Yani bu sonucu en tam biçimde gerçekleştiren kimse, şeyleri incelemek için sadece düşüncelerinden yararlanan ve düşünürken de görme duyusundan veya diğer duyularından yararlanmayan insan değil midir? Böyle bir insan kulak ve 66
gözlerinden ayrılacaktır. Bu organlar sadece ruhun kafasını karıştırmaya ve onun gerçek bilgeliği elde etmesine engel olmaya çalışırlar. Oysa bahsettiğimz tür bir insan, tüm bunlardan ayrılıp şeylerin özünü kavramaya çalışacaktır, Simmias! Bu insan dışında başka birisi hakikati öğrenebilir mi?

SİMMİAS: Sokrates! Çok haklısın.

SOKRATES: Konuşmamızdan çıkan sonuca göre ger- b
çek felsefecilerin şöyle düşünmeleri ve konuşmaları yerinde olacaktır: Belki de ölüm sayesinde amacımıza ulaşabiliriz. Çünkü beden ve akıl bir arada, ruhumuz da kötü şeylerle beraber oldukça, amacımıza yani hakikate ulaşamayacağız. Bedenimiz onu beslememiz zorunlu olduğu için, bize çok sayıda sorun çıkarır. Ayrıca beklenmedik zamanlarda gelen hastalıklar da hakikatin peşinden gitmemizi engeller. Yine beden bize çeşitli arzu, korku, heyecan ve c
benzeri duygular verir. Bu duyguların varlığından dolayı, kısa bir süreliğine olsa dahi gerçekten düşünemeyiz. Kavga, dövüş, tartışmalar beden ve onun isteklerinden kaynaklanmıyorsa, nereden kaynaklanır? Her şey para ve mal isteğinden kaynaklanıyor. Mal ve para edinme isteği ise kölesi olduğumuz bedenden çıkıyor. İşte bundan dolayı felsefeyle ilgi- d
lenecek zamanımız kalmıyor. Bir de beden bize fırsat tanıyarak hakikati araştırmamıza izin verse, bu kez de işimize karışıp bizleri hataya sürükleverek gerçeği görmemize engel olur. Bu nedenle hakikati gerçekten öğrenmek istiyorsak bedenden e

ayrılmamız, ruhla ve şeylerin özüyle ilgilenmemiz gerekir. Bu noktada anlaştık. İşte böylece kendisine âşık olduğumuzu söylediğimiz bilgeliğe ulaşabiliriz. Ancak buna aklın da gösterdiği gibi yaşarken değil, öldükten sonra varabiliriz. Eğer bedenle birlikteyken şeylerin özünü kavramamız mümkün değilse, iki durumdan birinin olması kaçınılmazdır. Ya gerçek bilgiyi elde etmek diye bir şey söz konusu değildir ya da bunu ancak öldükten sonra elde edebileceğiz. Çünkü ancak öldükten sonra, ruh bedenden ayrılacak ve kendi başına kalacaktır. Bu durum gerçekleş-
67 meden de şeylerin özünü kavramaya olanak yoktur. Yaşarken ise bedenden mümkün olduğunca uzaklaştığımız, zorunlu ihtiyaçlarımızı karşılamak dışında kendisiyle ilgilenmediğimiz, onun bizi kandırmasına olanak tanımadığımız ve tanrının bizi kendisinden kurtarmasını beklediğimiz sürece hakikate yaklaşmış
b oluruz. Daha sonra bedenden kurtulacağız ve büyük olasılıkla bizimle aynı durumdaki canlılarla beraber yaşayacağız. Şeylerin, hakikatin ta kendisini oluşturan özünü ancak böylelikle kendimizde tanıyabiliriz. Kendisi saf olmayan birisi için saf olanı anlamak imkânsızdır. Sevgili Simmias! Gerçek filozofların düşünceleri ve birbirlerine söyleyecekleri bu şekilde olmalıdır. Sen de benim gibi buna inanıyor musun?

SİMMİAS: Sokrates! Buna her şeyden çok inanıyorum.

SOKRATES: Eğer söylediklerim doğruysa, bu fırsat şimdi
c gideceğim yerde karşıma çıkabilir. Daha önceden sahip olmaya çalıştığımız ve asla sahip olamadığımız şeye artık sahip olma şansım var. Şimdi yapmak zorunda kaldığım bu yolculuk bende nasıl güzel umutlar doğuruyorsa, aynı umutlar bu yolculuğa kendilerini düşünerek hazırlayan insanlarda da ortaya çıkar.

SİMMİAS: Tabii ki.

SOKRATES: Peki, ruhu temizlemek biraz önce söylediğimiz gibi değil midir? Yani ruhun bedenden ayrılması, onun mümkün olduğunca kendisine bakmaya ve gerek şimdiki gerekse daha sonraki yaşamında zincirlerinden kurtulurcasına kendi başına kalmaya d
alışması değil midir?

SİMMİAS: Sokrates! Çok haklısın.

SOKRATES: Ruhun bedenden kurtulması, ölümle aynı şey değil midir?

SİMMİAS: Doğru.

SOKRATES: Peki, ruhlarını kurtarmaya çalışanlar felsefeciler değil mi? Felsefecilerin ilgilendikleri şey ruhun bedenden kurtulması değil mi?

SİMMİAS: Sanırım haklısın.

SOKRATES: Daha önceden de söylediğim gibi bir insanın e
yaşamı boyunca ölüme hazırlanıp ölüm zamanı geldiğinde buna kızması garip değil mi?

SİMMİAS: Tabii ki.

SOKRATES: Simmias! Kısacası gerçek filozofların ölmeye hazırlanmaları ve ölümden herkesten daha az korkmaları doğaldır. Birazdan anlatacaklarımdan sonra kararını kendin ver. Eğer filozoflar bedenlerinden rahatsız oluyorlarsa, ruhlarının bedenlerinden uzak durmasını ve kendi başına kalmasını istiyorlarsa, ölüm zamanı geldiğinde kızacak ya da korkacak 68
bir şey olmaz değil mi? Bilgeliği seven ve bedenden kurtulmayı isteyen bu insanların tüm yaşamları boyunca aradıkları şeyi bulmaya keyifle gitmemeleri garip olmaz mı? Çoğu kişi, kendilerinden önce ölen aileleri ya da sevdiklerini görmek umuduyla Hades'e gidiyor. Bilgeliği seven ve ona Hades'te ulaşacağına inanan bir insan öldüğü için kızar mı? Oraya gönülsüz mü gider? Sevgili Simmias! Filozof b

olan kişi oraya isteyerek gider. Çünkü aradığı bilgeliği Hades dışında bir yerde bulamayacağına inanır. Biraz önce söylediğim gibi, durum böyle olduğuna göre böyle bir insanın ölümden korkması garip olmaz mı?

SİMMİAS: Haklısın, bu çok garip olurdu.

SOKRATES: Açıkçası öleceği için öfkelenen birisini görürsen bil ki o bilgeliği değil bedenini seviyordur. O, mevkileri ya da zenginliği veya her ikisini birden seviyordur.

SİMMİAS: Doğru söylüyorsun Sokrates.

SOKRATES: Simmias! Peki, cesarete ne dersin? Gerçek filozofta olması gereken özelliklerden biri de cesaret değil midir?

SİMMİAS: Elbette.

SOKRATES: Arzularda aşırılığa kaçmamak ve onlarla ilgilenmemek yani ölçülülük de bedenden hoşlanmayan ve felsefeyle ilgilenen insanlara yakışmaz mı?

SİMMİAS: Tabii ki onlara yakışır Sokrates.

SOKRATES: İnsanların cesaret ve ölçülülüklerine bakarsan çok garip şeyler göreceksin.

SİMMİAS: Neden Sokrates?

SOKRATES: Bu insanlar ölümü en büyük kötülük olarak görürler, bunu biliyorsun değil mi?

SİMMİAS: Evet biliyorum.

SOKRATES: Oysa cesur insanlar ölüme ölümden daha büyük kötülülerden korktukları için katlanırlar değil mi?

SİMMİAS: Haklısın.

SOKRATES: O halde filozoflar dışında herkes korktuğu için cesurdur. Öte yandan korkaklık nedeniyle cesur olmak saçma bir şeydir.

SİMMİAS: Çok haklısın.

SOKRATES: Ölçülü insanlar hakkında da aynı şey söylenemez mi? Ölçülü olmalarının nedeni bir tür ölçüsüzlük değil mi? Bu doğru belki ilk anda görünmez. Ancak aptalca ölçülülüklerinden dolayı böyle bir durum ortaya çıkar. Çünkü istedikleri hazzı elde edememekten korkarak bir hazdan ayrılıp diğer hazza giderler. Hazların peşinden gitmeye ölçüsüzlük denilirken, kimileri bazı hazlara yenilirken, diğerlerine de üstün gelirler. Kısacası biraz önce söylediğim gibi bu insanların ölçülülükleri ölçüsüzlüklerinden kaynaklanır. 69

SİMMİAS: Söylediklerin doğru gibi görünüyor.

SOKRATES: Sevgili Simmias! Büyük para karşılığında küçük bir şey alınması suretiyle ya da bir hazzı bir başka hazla veya bir acıyı başka bir acıyla, bir korkuyu başka bir korkuyla değiştirerek erdemli olunmaz. Tüm bunların sadece bilgelikle değiştirilmeleri gerekir. Cesaret, ölçülülük ve adalet, ancak bu sayede elde edilir. Gerçek erdem bir tek bilgelikle kazanılır. Buna haz, korku ya da benzeri şeylerin dahil olmasının bir önemi yoktur. Bilgelik dışında kalan ve birbirleriyle her nasılsa değiş tokuş edilen şeyler, sadece kölelere uygun düşen ve doğru ve tutarlı yanları olmayan şeylerdir. Gerçek erdem, arzuların uzağında kalarak, bilgeliği ölçülülük, cesaret, adalet aracılığıyla aramaktır. Bu sırlara ulaşmamızı sağlayan insanlar, sıradan insanlar değillerdir. Arınmayan insanların Hades'te çamurda yatacakları, arınmış olanların ise oraya gittiklerinde tanrıyla beraber olacaklarını bize anlatmak istemişlerdir. Bu ritüellere katılanlar elinde asa olanların çok, fakat Bakkhos'tan esinlenenlerin az olduğunu söylerler. Bence Bakkhos'tan esinlenenler gerçek anlamda filozoflardır. Bu insanlardan birisi olabilmek adına hayatım boyunca her şeyi yaptım. b c

Bunu elde edebilmek için büyük çaba harcadım. Kendime göre başarılı olup olmadığımı, oraya gittiğimde tanrı isterse anlayacağım. Sevgili Simmias! Sevgili Kebes! Haklılığımı göstermek için anlatabileceklerim bunlar. Bundan dolayı sizden ve buradaki diğer tanıdıklarımdan, herhangi bir acı ya da kızgınlık duymadan ayrılıyorum. Çünkü orada da, tıpkı burada olduğu gibi kendime iyi dostlar bulacağımdan eminim. Ancak diğer insanlar buna inanmak istemiyorlar. Öte yandan buradaki savunmam Atinalı hâkimlerin karşısında yaptığımdan daha iyiyse, bundan memnuniyet duyacağım.

Sonra Kebes şöyle dedi:

KEBES: Bana kalırsa söylediklerin doğru ama ruh hakkında söylediklerine diğer insanlar inanmıyorlar.
70 İnsanlar ruhun bedenle birlikte öleceğine, beden öldüğünde ruhun bedenden ayrılarak bir daha onunla birleşmeyeceğine, yani aynı bir duman ya da nefes gibi uçup yok olacağını sanıyorlar. Eğer ruh, biraz önce söylediğim gibi, her türlü kötülükten uzak bir
b yerde olsaydı o zaman söylediklerinin doğruluğuna inanılırdı. Sokrates! Evet, insanlar ruhun öldükten sonra da var olduğu düşüncesini temellendirmek isterler.

SOKRATES: Kebes! Haklısın. İstersen söylediklerimin doğru olup olmadığını görmek için bir araştırma yapalım. Ne dersin?

KEBES: Ben bu konudaki düşüncelerini dinlemeyi çok istiyorum.

c SOKRATES: Eğer şu anda biri bizi dinliyor olsaydı hatta bu kişi bir komedya yazarı olsaydı bile, kendime ait olmayan düşüncelerden bahsettiğimi yüzüme vurmazdı. Eğer sen de benimle aynı düşüncedeysen yani bu konuları tartışmaktan keyif alıyorsan,

birlikte araştıralım. Ölülerin ruhu Hades'te midir? Yoksa başka bir yerde midir? Eski bir anlatıma göre, ruhlar ölümden sonra dünyayı terk ederler ve yeraltına giderler. Daha sonra da geri dönerler. Yaşayan d
insanlar ölülerden doğuyorlarsa, ruhlarımızın orada olduğunu söylemek gerekir. Çünkü orada olmasalar yeniden dünyaya gelemezlerdi. Yaşayan insanların ölülerden doğduklarını göstermek, onların var olmaya devam ettiklerinin ispatıdır. Durum böyle olmasaydı başka deliller aramak gerekecekti.

KEBES: Kesinlikle.

SOKRATES: Eğer gerçeğe daha kolay bir şekilde ulaşmak istiyorsan, sadece insanlarla yetinme, hayvanları ve bitkileri de incele! Daha doğrusu tüm yaşayan canlıları incele. Eğer bunu yaparsan, her şeyin fiilen bir karşıta sahip olduğu sürece, kendi karşıtından doğduğunu göreceksin. Örneğin güzel ve çirkin ya da e
haklı ve haksız karşıttırlar. Buna benzer çok sayıda örnek verebiliriz. Bu durumda yapmamız gereken şey varlığa gelişin karşıtlardan olup olmadığını incelemek. Bir şey büyüdüğü zaman, büyüme sonucunda büyük olduğuna göre, daha önceden kendisinin küçük olması gerekmez mi?

KEBES: Doğru.

SOKRATES: Bir şey küçüldüğü zaman, küçülme sonucunda küçük olduğuna göre, onun eskiden büyük olması gerekmez mi? 71

KEBES: Çok haklısın.

SOKRATES: Çok zayıf olan çok güçlüden ya da çok hızlı olan çok yavaştan gelmez mi?

KEBES: Evet.

SOKRATES: Bir şeyin çok kötüleşmesi daha önceden iyi olduğunu, bir şeyin doğru olması da önceden yanlış olduğunu göstermez mi?

KEBES: Çok doğru Sokrates.

SOKRATES: O halde, bunların hepsinin kendi karşıtlarından doğduklarını ispatladık.

KEBES: Haklısın.

SOKRATES: Ancak tüm karşıtlarda, biri birinciden ikinciye, diğeri ikinciden birinciye giden olmak üzere iki
b ayrı yol yok mudur? Yani birisi büyük, diğeri küçük olan iki şey büyüyüp küçülemez mi?

KEBES: Doğru, böyle bir şey var.

SOKRATES: Ayrılma, birleşme, soğuma, ısınma ve buna benzer şeylerde de aynı durum geçerli midir? Zaman zaman ara durumları ifade edecek kelime bulamayabiliriz ancak karşıtların birbirlerinden zorunlu olarak doğduklarını görmemiş miydik?

KEBES: Haklısın.

c SOKRATES: Peki, uyuma ve uyanık olma birbirine karşıtsa yaşamın da bir karşıtı olması gerekmez mi?

KEBES: Tabii ki vardır.

SOKRATES: Nedir bu?

KEBES: Ölümdür.

SOKRATES: Yaşam ve ölüm birbirlerinin karşıtıysa, onlar birbirlerinden doğarlar; iki adet olduklarına göre de iki doğuş var demektir.

KEBES: Kesinlikle doğru.

SOKRATES: Şimdi ben sana bu iki doğuştan birisini anlatacağım. Sen de bana diğerini anlat. Uyku ve uyanık
d olma var olduğuna göre, uykudan uyanık olma, uyanık olmadan da uyku doğar. Yani birisi uyuyarak diğeri de uyanarak sona ermektedir. Söylediğime itirazın var mı?

KEBES: Hayır, yok.

SOKRATES: Aynı örneğin yaşam ve ölüme uyarlanıp uyarlanamayacağını sen söyle. Yaşam ve ölüm karşıt mıdır?

KEBES: Evet.
SOKRATES: Peki, birinin diğerinden doğduğunu kabul ediyor musun?
KEBES: Evet.
SOKRATES: Yani, yaşamdan ne doğar? e
KEBES: Ölüm doğar.
SOKRATES: Ölümden ne doğar?
KEBES: Kabul etmek gerekir ki yaşam.
SOKRATES: Yani tüm yaşayanlar aslında ölülerden doğmuşlardır, değil mi?
KEBES: Haklı görünüyorsun.
SOKRATES: Buradan şöyle bir sonuç çıkar: Ruhlarımız Hades'te yaşıyorlar.
KEBES: Galiba doğru.
SOKRATES: Karşıt olan bu şeylerin iki ayrı doğumu vardır. Birisini net bir şekilde biliyoruz değil mi? Ölümün ne olduğunu biliyor muyuz?
KEBES: Tabii ki biliyoruz.
SOKRATES: Peki, bu durumda ölümün kendi karşıtını doğurduğunu kabul edecek miyiz, etmeyecek miyiz? Eğer etmeyeceksek doğanın bu açıdan eksik olduğunu söylemek gerekir. Yoksa bu soruya zorunlu olarak evet mi diyeceğiz?
KEBES: Kabul edeceğiz.
SOKRATES: Ölümün karşıtı nedir?
KEBES: Tekrar yaşamak.
SOKRATES: Yani yeniden yaşamak diye bir şey varsa, bu 72
ölülerden yaşayanlara doğru giden bir şeydir.
KEBES: Elbette.
SOKRATES: Bu durumda ölülerin yaşayanlardan, yaşayanların da ölülerden doğduklarını kabul ediyoruz. Dolayısıyla ölü ruhların bir yerde olduklarını ve yeniden hayata dönmek için beklediklerini de kabul etmeliyiz.

KEBES: Sokrates! Söylediklerimizin zorunlu sonucu bu.

SOKRATES: Bence bunu kabul ederek doğru yaptık. Kebes! Bu söylediklerimizi kendin de gözlemleyebilirsin. Doğan şeyler sanki bir daire oluşturmayıp düz bir çizgiye dizilselerdi, yani tersi yönde gitmeyip tek bir doğruda hareket etseydiler, o zaman her şeyin aynı şekilde kalacağını ve varlığa gelişin de bir yerde sonlanacağını görürdün.

KEBES: Ne demek istedin Sokrates?

SOKRATES: Söylediklerimi anlamak zor değil. Eğer uyku olsa ve ona karşılık olarak uyanıklık olmasaydı, , Endymion'un[4] öyküsü anlamsız olurdu: O zaman her şey uykuda olacağından, uyku en sonunda önemini kaybedip Endymion da artık dikkat çekmezdi. Eğer her şey bir daha ayrılmamak üzere birleşseydi, o zaman da Anaksagoras'ın "her şey bir aradadır" sözü doğru olurdu. Sevgili Kebes! Eğer yaşayan her şey ölseydi ve ölümle her şey bitseydi, günün birinde yaşayan hiçbir şey kalmayacağı açık olmaz mı? Canlılar ölümden değil de başka bir şeyden gelselerdi ve yaşayan her şey ölseydi, ölümün her şeyi yok etmesini ne engelleyebilirdi?

KEBES: Sokrates çok doğru söylüyorsun. Hiçbir şey engelleyemezdi.

SOKRATES: Kebes! Bence de başka hiçbir şey bu kadar doğru olamaz. Bu konuda ikimiz birden hata yapmıyoruz. Ölümden yaşama bir dönüş var ve yaşayanlar ölülerden doğuyorlar. Ayrıca iyi ruhları mutlu, kötü ruhları da üzüntülü bir son bekliyor.

Sonra Kebes, Sokrates'in sözünü kesti ve şöyle dedi: Senin daha önceden sıklıkla söylediğin bir şey vardı: Bilmek daha önceden öğrendiklerimizi

4 Yunan mitolojisinde ay tanrıçası Selene'nin aşkı.

hatırlamaktan başka bir şey değildir. Eğer söylediklerin doğruysa, bu düşünce buna da bir ispat oluyor. 73
Ruhumuz bedenle birleşmeden önce başka bir yerde var olmamış olsaydı böyle bir şey olamazdı. Buradan ruhun ölümsüz olduğu sonucu çıkar.

Sonra Simmias Kebes'in lafını kesti ve dedi ki: "Kebes! Sokratesin söylediği şey neydi? Ben tam olarak hatırlamıyorum!"

KEBES: Sana en önemli noktayı hatırlatacağım. Tüm insanlar sorgulandıkları zaman hakikati kendiliklerinden bulurlar. Ama onların kendilerinde, hata yapmayan, bilimsel bir akıl olmasaydı, bunu yapamazlardı. O insanların karşısına bir geometrik şekil b
ya da başka bir şey konulduğunda, söylediğim şey açıkça anlaşılacaktır.

Sokrates, Simmias'a doğru dönüp şöyle dedi: "Eğer halen benimle aynı düşüncede değilsen soruma yanıt ver: Bilginin sadece hatırlamadan ibaret olmasından kuşkulanıyorsun değil mi?

SİMMİAS: Kuşkulanmıyorum ama burada söz edilen hatırlamanın ne olduğunu öğrenmek istiyorum. Kebes'in açıklamasından sonra hatırladım ve inandım. Ancak bu konudaki örneklerini dinlemek isterim.

SOKRATES: Tamam o zaman! Her şeyi hatırladığımızı c
göstermek için, o şeyleri daha önceden gördüğümüze inanmak gerekir değil mi?

SİMMİAS: Tabii ki.

SOKRATES: Bu bilginin bir hatırlama olduğuna inanır mıyız? Şunu söylemek istiyorum: Birisi bir şey duyduğunda ya da gördüğünde sadece o şeyi görmek ya da duymakla kalmaz; o kişinin aynı zamanda algıladığı şey dışında başka bir şeyi daha düşündüğü ve düşündüğü şeyi de hatırlamaya çalıştığı söylenmez mi? d

SİMMİAS: Söylediğini anlamadım Sokrates!

SOKRATES: Şöyle bir örnek vereyim. İnsanı ya da parayı bilmek farklı şeylerdir.

SİMMİAS: Tabii ki.

SOKRATES: Âşıklar bir lir ya da sevgililerine ait bir elbise ya da başka bir şey gördükleri zaman ne olur? O lirin kime ait olduğunu bilen kişide, lirle birlikte lirin sahibi olan çocuğun hayali de canlanır. Evet, buna hatırlama deriz. Bir insanın Simmias'ı gördüğü zaman anımsayarak Kebes'i de tanıyor olması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Buna benzer çok sayıda örnek verilebilir.

SİMMİAS: Haklısın Sokrates. Zeus adına yemin ederim ki böyle çok sayıda örnek vardır.

e SOKRATES: Üstünden zaman geçmiş olması ya da dikkatsizlik nedeniyle unutulan şeyleri hatırladığımızda, adeta geriye yönelik bir uyku hali ile karşılaşmıyor muyuz?

SİMMİAS: Kesinlikle doğru.

SOKRATES: Peki bir at, para ya da insan resmi görüldüğünde, o şeyin kendisi hatırlanmaz mı? Simmias'ın resmine bakılırsa Kebes hatırlanmaz mı?

SİMMİAS: Hatırlanır.

SOKRATES: Simmias'ın resmine bakılarak Simmias'ın kendisi hatırlanır mı?

KEBES: O da olur.

74 SOKRATES: Şöyle bir sonuca varamaz mıyız? Hatırlama zaman zaman birbirlerine benzeyen, zaman zaman da benzemeyen şeylerden aralarında ilişki kurularak elde edilir.

SİMMİAS: Doğru.

SOKRATES: Bir şey benzerinden dolayı hatırlanıyorsa bu şey ve hatırlanan şeyin birbirine benzediği de düşünülmez mi?

SİMMİAS: Düşünülür.

SOKRATES: Peki! Şimdi söyleyeceklerime dikkat et. Eşit olan şeylerin varlığını biliyoruz. Kastettiğim şey bir tahta parçası ve başka bir tahta parçası ya da bir taş ve başka bir taş değil. Her açıdan eşitlikten, mutlak bir eşitlikten söz ediyorum. Böyle bir eşitlik var mıdır, yoksa yok mudur?

SİMMİAS: Zeus adına yemin ederim ki vardır. Hem de b
mutlak bir şekilde vardır.

SOKRATES: Peki, bunun ne olduğunu biliyor muyuz?

SİMMİAS: Elbette.

SOKRATES: Bunu nereden öğrendin? Biraz önce bahsedilen şeyden değil mi? Eşit tahta parçalarını ya da taşları düşündüğümüzde, aklımıza bu eşitlik türü de gelmiyor mu? Yoksa eşit oldukları için bunların aynı olduğunu mu sanıyorsun? Bir de şu örneğe bak: Eşit tahta parçası ya da taşlar herhangi bir değişikliğe uğramamalarına rağmen, zaman zaman eşit zaman, zamansa eşit değilmiş gibi görünmezler mi?

SİMMİAS: Doğru, bu olur.

SOKRATES: Peki, kendinde eşit olanlar eşit değilmiş gibi c
göründü mü?

SİMMİAS: Sokrates! Böyle bir şey hiç olmadı.

SOKRATES: Yani gördüğün eşitlerle, eşitliğin kendisi arasında bir benzerlik yoktur.

SİMMİAS: Sanırım öyle Sokrates!

SOKRATES: Ancak mutlak eşitlik dışındaki başka bir şeyden yola çıkarak, mutlak eşitlik hakkında bilgi sahibi oldun değil mi?

SİMMİAS: Çok haklısın Sokrates.

SOKRATES: Kendinde eşit olanlar, eşit şeylere benzeseler de benzemeseler de, kendiliklerinden eşit midirler?

SİMMİAS: Evet.

d SOKRATES: Sorunun yanıtının bir önemi yok. Önemli olan gördüğün bir şey sayesinde, ona benzeyen ya da benzemeyeni düşünmüş olabilmen. Bu da bir hatırlamadır.

SİMMİAS: Elbette.

SOKRATES: Peki, biraz önce söz ettiğimiz eşit tahta parçaları söz konusu olduğunda bizde ne oluyor? Bunları eşitliğin kendisi gibi mi görüyoruz? Onların mutlak bir eşitlik bakımından sahip olmaları ya da olmamaları gereken bir şey var mı?

SİMMİAS: Sokrates! Sahip olmadıkları çok sayıda şey var.

SOKRATES: Yani, bir insan daha önce görmüş olduğu şeye benzer bir şey gördüğünde, onun başka bir şeye benzediğini fakat kendisinde olmayan bir şey nedeniyle ona tam anlamıyla benzemediğini düşünebilir.

e Bu durumda birini gören kişi tam olarak olmasa da diğeriyle bir benzerlik olduğunu söylemektedir. Bu durumda daha önceden kazanılmış bir bilginin olması gerekir. Bu konuda aynı görüşte miyiz?

SİMMİAS: Evet.

SOKRATES: Eşit şeylerle mutlak eşitlik karşısındaki durumumuz tam olarak bu değil midir?

SİMMİAS: Kesinlikle!

SOKRATES: Yani eşit şeyleri ilk defa gördüğümüzde bunlarda mutlak eşitlik bakımından eksik var ama yine

75 de eşit olmaya çalışıyorlar diyorsak, daha önceden eşitliğin kendisini biliyoruz demektir.

SİMMİAS: Haklısın.

SOKRATES: Şu noktada da aynı görüşte olduğumuzu düşünüyorum. Bu tanıma göre, eşitlik kavramını görme, dokunma ya da başka bir duyu yoluyla kazandık ve kazanabilmekteyiz. Duyuların hepsi bu bakımdan aynı durumdadır.

KEBES: Sokrates! İspatlamak istediğin şey açısından evet, hepsi aynıdır.

SOKRATES: Eşit şeylerin eşitliğin kendisi gibi olmaya çalıştıkları ama eşitliğin kendisine tamamen ulaşamadıkları düşüncesini bize duyuların vermiş olmaları gerekir. Doğru değil mi? b

SİMMİAS: Evet, Sokrates.

SOKRATES: Bu durumda duyu organlarımızı kullanmadan önce eşitliğin ne olduğunu bir şekilde öğrenmiş olmamız gerekir. Aksi takdirde, yani eşitliğin kendisini bir karşılaştırma standardı olarak kullanmasaydık, bütün eşit duyu nesnelerinin onun kendisi gibi olmak istediklerini, fakat sadece eksik kopyalar olduklarını anlayamazdık.

SİMMİAS: Daha önceden söylediklerinden ister istemez böyle bir sonuç çıkacak.

SOKRATES: Biz doğar doğmaz duyu organlarımızı kullanmaya başlamıyor muyuz? Yani, doğar doğmaz duyup görmüyor muyuz?

SİMMİAS: Elbette.

SOKRATES: Yani bu bilgiyi doğmadan önce elde ediyoruz demektir. c

SİMMİAS: Haklı görünüyorsun.

SOKRATES: Eğer bizler bu bilgiyi doğmadan önce edindiysek, ona doğmadan önce sahip olup ve doğarken de onunla doğduysak, bu, sadece eşitlik, küçüklük ve büyüklüğü değil, fakat bütün mutlak standartları bildiğimiz anlamına gelir. Çünkü burada konuştuklarımız sadece mutlak güzellik, iyilik, adalet ve dindarlık için değil fakat aynı zamanda tartışmamızda d kendilerinden mutlak diye söz ettiğimiz diğer bütün özellikler için de geçerlidir. İşte bu nedenle bütün bu özelliklerin bilgisine doğmadan önce sahip olmuş olmamız gerekir.

SİMMİAS: Kesinlikle.

SOKRATES: Bu bilgileri unutmasaydık hem doğarken bu bilgilerle donatılmış olurduk hem de onlara yaşadığımız süre boyunca sahip olurduk. Simmias! Zaten bilmek dediğimiz şey, öğrendiklerimizi korumak, unutmak dediğimiz şey de öğrendiklerimizi yitirmekten başka bir şey olamaz değil mi?

e SİMMİAS: Sokrates! Çok doğru söylüyorsun.

SOKRATES: Şöyle bir varsayımda bulunalım: Doğmadan önce öğrendiklerimizi doğarken unutsak ve doğduktan sonra duyu organlarımız aracılığıyla bunları yeniden öğrensek, bize ait olanı yeniden elde etmiş, yani öğrenmiş olmaz mıyız? Bu durumda hatırlamak kavramını kullanmak yanlış olur mu?

SİMMİAS: Çok doğru Sokrates!

76 SOKRATES: Bir şeyin görme veya işitme ve başka duyular aracılığıyla gerçekleşen algısının, algılayan kişiye, arada bir benzerlik olsun ya da olmasın, unutulan bir şeyi çağrışım yoluyla düşündürtmesinin mümkün olduğunu gördük. Bir daha tekrarlayayım: Şu ikisinden birisine mecburuz: Ya bu standartların bilgisiyle doğup onu yaşadığımız sürece koruyoruz ya da bir şeyleri öğrendiğimizi söylediğimiz zaman, sadece önceden öğrenmiş olduklarımızı hatırlıyoruz. Başka bir deyişle, bilgi hatırlamanın ta kendisi.

SİMMİAS: Söylediklerin çok doğru şeyler, Sokrates.

SOKRATES: Peki, sence hangisi doğru Simmias? Doğarken

b bilgiyle mi doğuyoruz yoksa doğduktan sonra, önceden bilgisine sahip olduğumuz şeyleri mi hatırlıyoruz?

SİMMİAS: Emin değilim, Sokrates!

SOKRATES: Tamam şu soruma yanıt ver o zaman: Bir insan bir şeyin doğru olup olmadığını anlayabilir mi?

SİMMİAS: Tabii ki anlayabilir.

SOKRATES: Peki, sence biraz önce söz ettiğimiz gerçekler herkes tarafından anlaşılabilir mi?

SİMMİAS: Umarım, anlaşılabilir Sokrates. Fakat yarın akşam olduğu zaman yeterince insanın bunu anlayamamış olacağından endişeleniyorum.

SOKRATES: Yani, sana göre herkes bu gerçekleri bilmiyor. c

SİMMİAS: Evet.

SOKRATES: O halde daha önceden bildikleri şeyleri hatırlıyorlar.

SİMMİAS: Kesinlikle.

SOKRATES: Çünkü bu bilgileri doğduktan sonra edinmedik değil mi?

SİMMİAS: Doğru.

SOKRATES: Bu durumda doğmadan önce öğrendik demektir.

SİMMİAS: Evet.

SOKRATES: Simmias buradan şöyle bir sonuca ulaşabiliriz: Ruhlarımız biz doğmadan önce bedenden ayrı bir varoluşa ve bu bilgilere sahip oldu.

SİMMİAS: Bu bilgileri doğarken öğrenmediysek dediğin doğru. Çünkü öğrenmek için başka herhangi bir zamanın varlığı görünmüyor.

SOKRATES: Sevgili Simmias! Emin misin? Bu durumda biz bu bilgileri ne zaman unuttuk? Dünyaya gelirken onları öğrenmediğimizi kabul ettik. Onları öğrendiğimiz anda mı unutuyoruz yoksa başka bir zamanda mı? d

SİMMİAS: Hayır Sokrates! Ne dediğimin farkında değilim.

SOKRATES: Peki, Simmias! Söylediklerime bir itirazın var mı? Kendilerinden söz ettiğimiz iyilik, güzellik ya da buna benzer şeyler gerçekten varsa ve onlara ilişkin bilgimizi hatırladıkça, duyu algısının nesnelerini, o

e bilgilere gönderme yaparak karşılaştırıyorsak, bu takdirde ruhlarımızın da, bu gerçekliklerden daha az olmamak üzere, biz doğmadan önce var olması gerekir. Bu özler var değillerse eğer konuştuklarımızın da bir değeri yoktur. Ulaştığımız nokta bu değil midir? Doğmamızdan önce hem bu özlerin hem de ruhların var olmaları gerekmiyor mu? Özler yoksa ruhların da olmaması gerekmez mi?

77 SİMMİAS: Sokrates! Haklısın sözlerinden doğmamızdan önce özlerin de ruhların da var oldukları sonucu çıkıyor. Öte yandan biraz önce bahsettiğin ve bana güzel bir şekilde kavrattığın şekilde güzellik, iyilik ve buna benzer şeylerin var olduğundan son derece eminim.

SOKRATES: Peki, ya Kebes ne düşünüyor? Onu da ikna etmeliyiz.

SİMMİAS: Her ne kadar Kebes kadar kuşkucu başka bir
b insan olmasa da sanırım söylediklerin onu da ikna edecektir. Sanırım biz doğmadan önce ruhlarımızın var olduğunu o da kabul edecektir. Fakat ruhumuzun ölümümüzden sonra da yaşamaya devam edeceği doğru mudur? Bu konuyu ispatlamadığımızı sanıyorum. Kebes'in biraz önce sana söylediği gibi, ölümden sonra ruhun yok olacağı düşüncesi halen geçerli. Öte yandan ruhun biz doğmadan önce doğmasına ve bedeni diriltip bedenden ayrıldıktan
c sonra ölmesine ne engel var?

KEBES: Çok haklısın Simmias! Bana kalırsa biz doğmadan önce ruhumuzun doğduğunu ispatlamak bu işin yarısı. Bu nedenle ispatın tamamlanması için ruhun, biz öldükten sonra da var olduğunun gösterilmesi gerekir.

SOKRATES: Simmias! Kebes! Ben size bunu zaten gösterdim. Eğer biraz önce söz ettiğimiz kanıtları doğru

kabul ediyorsanız, o zaman yaşayanların ölülerden doğduklarını da kabul ediyorsunuz demektir. Eğer d
ruhumuz biz doğmadan önce varsa, yeniden doğabilmesi sadece ölümden sonra gerçekleşebiliyorsa, onun ölümden sonra da var olması gerekmez mi? Gördüğünüz gibi ispatladım. Simmias! Kebes! Ben yine de sizlerin bu konuda daha fazla inceleme yapmak istediğinizi sanıyorum. Ruh bedenden ayrıldığında durgun bir havada değil de fırtınalı bir havada e
ilerlediğinde, tıpkı bir çocuk gibi rüzgârın ruhu dağıtmasından korktuğunuzu sanıyorum.

Kebes gülerek şöyle dedi: "Hadi Sokrates, bizler de sanki tam böyle düşünüyormuşuz gibi bizi ikna etmeye çalış, ya da içimizdeki çocuğun böyle düşündüğünü de varsayabilirsin. Çocuğa bir canavardan korktuğu gibi ölümden korkmaması gerektiğini öğret."

SOKRATES: Fakat iyileşene kadar onu büyülemek gere- 78
kiyor.

SİMMİAS: Ama biz böyle bir büyücüyü nerede bulacağız? Hem bakıyorum gitmek üzeresin.

SOKRATES: Yunanistan son derece büyük bir yer. Burada bir sürü bilgin bir sürü de aptal insan var. Bu insanlara bakın! Büyücüyü bulmak için hiçbir zorluktan kaçınmayın, çünkü zaten paranızı daha iyi bir yere harcayamazsınız. Kendi içinize de bakın. Çünkü belki de bu büyücüleri başka hiçbir şekilde o kadar kolayca bulamayacaksınız.

KEBES: Tamam Sokrates! Dediğin gibi olsun ama biz yine b
de istersen kaldığımız yerden devam edelim.

SOKRATES: Tabii ki! Neden istemeyeyim?

KEBES: Tamam Sokrates.

SOKRATES: Şu soruyu sormamız doğru olacaktır: Hangi şeyler dağılıp yok olabilirler? Hangi şeylerin dağılmasından korkabiliriz? Hangilerinden korkmayız?

Sonra ruhun durumuna bakalım, onun için de korkup korkmamamız gerektiğine karar verelim.

KEBES: Haklısın.

c SOKRATES: Doğada bileşik durumda olan şeylerin birleşmeleri kadar dağılmaları da normal değil midir? Bileşik olmayanlar varsa, onların dağılma gibi bir dertleri olmaz değil mi?

KEBES: Doğru, bence de.

SOKRATES: Sence de bileşik şeylerin her zaman istikrarsız ve değişken oldukları yerde, bileşik olmayanların daima istikrarlı ve sabit olmaları çok muhtemel değil midir?

KEBES: Doğru gibi Sokrates.

SOKRATES: Şimdi biraz önceki konuya geri dönelim.

d Kendiliklerinden var olduklarını söylediğimiz özler, acaba her zaman aynı mı kalırlar yoksa zaman zaman değişirler mi? Eşit ya da güzel kavramlarının özü, büyüklük ya da küçüklüğüne bakılmaksızın değişiklik içerir mi? Yoksa bu özler hiçbir yer ve zamanda hiçbir değişikliğe uğramaksızın her zaman aynı mı kalırlar?

KEBES: Her zaman aynı kalmak zorundadırlar.

e SOKRATES: Ama bir sürü güzel şey var, örneğin insanlar, atlar, elbiseler ya da kendi özleriyle aynı ismi taşıyan güzel ve eşit şeylere ne diyeceğiz? Bunlar da her zaman aynı kalırlar mı? Yoksa hem kendilerine hem de diğerlerine göre farklılaşırlar mı?

KEBES: Bunlar asla aynı kalmazlar.

79 SOKRATES: Yani bu şeylere dokunabilirsin, onları görebilirsin ya da bir başka duyu organıyla hissedebilirsin. Öte yandan diğerleri özdeşliklerini koruduklarından dolayı onları sadece düşünceyle kavrayabilirsin. Çünkü onların bir şekilleri yoktur, onlar görünmezler.

KEBES: Çok haklısın Sokrates.
SOKRATES: Şimdi birisi görünen diğeri görünmeyen iki şeyi inceleyelim.
KEBES: Tamam.
SOKRATES: Ayrıca görülemeyenin her zaman aynı kaldığını, görülenin ise değiştiğini varsayalım.
KEBES: Olur.
SOKRATES: Biri ruh diğeri de beden olmak üzere iki ayrı b
şeye sahip değil miyiz?
KEBES: Doğru.
SOKRATES: Beden söylediklerimizden hangisine daha çok benziyor?
KEBES: Herkesin de kabul edeceği şekilde söyleyeyim: Görülene benzer.
SOKRATES: O halde ruh görülebilen midir yoksa görülemeyen midir?
KEBES: Görülemeyendir Sokrates, en azından insanlar için söylediğim şey doğru.
SOKRATES: Tabii zaten bizler de görülebilen ya da görülemeyen derken, bunu insanlara göre tanımlamıştık, yoksa sen farklı mı düşündün?
KEBES: Evet ben de insanlara göre düşünmüştüm.
SOKRATES: Evet, ruha ne diyoruz? Görülebilen midir yoksa görülemeyen midir?
KEBES: Görülemeyendir.
SOKRATES: O halde ruh görülemez.
KEBES: Evet.
SOKRATES: Ruh görülemiyorsa görülemeyene, beden ise görülebilene benzer değil mi?
KEBES: Tabii ki Sokrates. c
SOKRATES: Biraz önce şöyle demiştik: Ruh zaman zaman görme, duyma ya da başka bir duyu organı sayesinde bir konuya dahil olur ve bu nedenle bedeni kullanır. Çünkü duyum aracılığıyla bir şeyin incelenmesi

bedenin kullanılması anlamına gelir. Böylece ruh bedene ve benzeri şeylere temas ettiğinde, değişebilen şeyler tarafından sürüklenebilir. Kendinin dışına çıkar, sarhoşmuş gibi başı döner.

KEBES: Çok haklısın.

d SOKRATES: Oysa ruh bir şeyi kendi başına incelerse, o zaman sonsuz ve asla değişmeyen şeylere doğru yönelir. Bu türden şeylere olan yakınlığından dolayı, başka bir engel olmadığı sürece, her zaman onların yanında kalır. Başı dönmeksizin, diğer şeylerle beraber bozulmaksızın diğerleriyle bir arada ve olduğu gibi kalır. İşte bizim düşünme dediğimiz şey bu değil mi?

KEBES: Çok yerinde ve doğru şeyler bunlar Sokrates.

e SOKRATES: Tamam. Biraz önce ve şimdi söylediklerimize bakarak, sana göre ruh bunlardan hangisine daha çok benzer?

KEBES: Sokrates! En aptal insan bile senin söylediklerinden yola çıkarak, ruhun her zaman aynı kalana kalmayandan daha çok benzediğini kabul edecektir.

SOKRATES: Peki ya bedene ne dersin?

KEBES: O da aynı kalmayana [değişene, dağılana] daha çok benzer.

80 SOKRATES: Tamam bir de şuna bakalım: Ruh ve beden birlikte oldukları zaman, doğa bedene kölelik ve boyun eğme, ruha ise komutanlık ve emretmeyi verir. Sana göre bunlardan hangisi ölümlüye, hangisi tanrısal olana benzer? Sen de tanrısal olanın emretmek ve komuta etmek, ölümlü olanın emredilmek ve boyun eğmek için yaratıldıklarını düşünmüyor musun?

KEBES: Aynı fikirdeyim.

SOKRATES: Yani ruh bunlardan hangisine daha çok benzer?

KEBES: Sokrates! Bundan daha kolay bir soru olamaz. Ruh tanrısal olana daha çok benzer.

SOKRATES: Peki, Kebes. Konuştuğumuz şeylerin sonucu şu mu? Ruh tanrısal olana, ölümsüze, düşünene, sade olana, dağılmayana, sabit olana benzer. Beden ise insana, ölümlüye, düşünmeyene, sade olmayana, dağılana ve aynı kalmayana benzer. Kebes! Bunun dışında bir şey söyleyebilir miyiz? Aksini ispatlayabilir miyiz? b

KEBES: Hayır, Sokrates.

SOKRATES: Bu durumda bedenin hemen dağılması, ruhun ise dağılmaz olması gerekmez mi? Ya da durum en azından buna yakın olmalıdır.

KEBES: Çok doğru. c

SOKRATES: O halde şunu söyleyebiliriz: Bir insan öldüğünde ölen parçasının, yani bizim tarafımızdan ceset diye adlandırılan kısmın çürümesi, bozulması, dağılması ya da doğaya karışması aslında bir anda olmaz. Ceset bir süre direnir. Ölüm sırasında beden tüm güzelliği ile görünür, doğaya karışması da bir süre sonra gerçekleşir. Mısır'da yapıldığı gibi bir mumyalama söz konusuysa, bu süre daha da uzar. Hem ceset çürüse bile kemikler, kaslar ya da bunlara benzer şeyler varlıklarını daha uzun süre sürdürürler, değil mi? d

KEBES: Haklısın.

SOKRATES: Görülemeyen ruh ise kendisine uygun bir yere, asıl gitmesi gereken yere, Hades'e, iyi ve bilge tanrının yanına yani birazdan ruhumun da gideceği yere gider. Özü ve doğası itibariyle bir olan ruh bedenden ayrıldığı zaman çoğu insanın zannettiği gibi yok olur mu? Sevgili Kebes! Sevgili Simmias! Bu, hakikatten çok uzak bir düşüncedir. Aslında şu gerçekleşir: Ruh bedenden ayrıldığı e

zaman, yanına bedenden hiçbir şey almaz. Çünkü insan yaşamı sırasında aslında bedenle isteyerek hiçbir ilişkide bulunmuyor ve her zaman içine kapanıyordu. Evet, ruh bu şekilde davrandığında aslında felsefe yapıyor ve sürekli olarak kendisini ölüme hazırlıyordu. Sen başka bir şey olduğunu mu düşünüyorsun?

81 KEBES: Çok doğru.

SOKRATES: Ruh bu durumda olduğuna göre kendisine benzeyene, görülmeyene, tanrısal olana, ölümsüze ve bilgeye doğru gider. Oraya geldiğinde de mutlu bir şekilde korkulardan, insan açısından mutsuzluk, sevgisizlik sayılan şeylerden ve diğer duygulardan kurtulur. Bundan sonra tanrıların yanında yaşar. Sence buna mı inanmalıyız yoksa başka bir düşünceye mi?

KEBES: Zeus adına yemin ederim ki söylediğin şeye inanmalıyız.

b SOKRATES: Öte yandan, daima bedenle bir arada olduğu; bedene alaka gösterdiği; cisimsel olan, kendisine dokunulabilen, görülebilen, işitilebilen ve cinsel hazza hizmet etmesi sağlanan şeyler dışında, gerçek olan hiçbir şeyi düşünemeyecek derecede bedensel arzularla dolu bulunduğu; bedensel tutku ve hazların büyüsüne kapıldığı için, ölüm esnasında bedenden ayrıldığı zaman, ruh, sanırım kirlenmiş olup saf değildir. O, gözler için karanlık ve görülemez, fakat felsefe tarafından kavranabilir

c olandan nefret etmeye, sakınmaya ve onun karşısında endişe ile titremeye alışmıştır. Böyle bir durumda bulunan bir ruhun kirlenmemiş ve kendi başına bir ruh olarak diğerlerinden ayrılabileceğini zannediyor musun?

KEBES: Hayır, zannetmiyorum.

SOKRATES: Öte yandan ruh çoğu zaman, kendisinden ayrılmadığı ve beraber hareket ettiği bedenle hareketlerini bir tutmaktadır.

KEBES: Doğru.

SOKRATES: Evet, ancak böylesine bir birleşme görülebilir bir birleşmedir. Daha doğru bir ifadeyle, bu birleşme içinde ruh ağırlaşarak görülemeyene duyduğu korkuyla, yani Hades korkusuyla geri çekilmiştir. Ruh bedenden ayrılırken saf olana karıştığından, d
her zaman sanki bir karaltıymış gibi telakki edilmesi nedeniyle, mezarlar arasında dolanıp durur.

KEBES: Sokrates! Söylediğin doğru gibi görünüyor.

SOKRATES: Elbette doğru Kebes. Bir doğru da, buralarda dolaşanların iyilerin değil kötülerin ruhları olmasıdır. Böylece geçmişteki kötülüklerinin cezasını çekiyorlar. Her zaman peşinde koştukları beden sevgisi onları e
yeni bir beden bulana kadar kovalar. Onlar da daha önceden yaptıkları gibi yine bir varlığın içine hapsolmayı tercih ederler.

KEBES: Bunlar hangi varlıklardır?

SOKRATES: Örneğin dünyevi zevklere, çok yemeye, içkiye düşkünlerin ruhları eşek ya da başka hayvanların bedenine girer. Sence de böyle midir?

KEBES: Evet bence de böyledir. 82

SOKRATES: Haksızlık ya da hırsızlık yapanlar ise kurt ya da yabani kuşlar olurlar. Bu ruhlar zaten başka nereye gidebilirler?

KEBES: Elbette başka ne olabilir!

SOKRATES: Diğerleri için de yaşarken yaptıklarına uygun yerlere gitmek kolay bir şeydir.

KEBES: Elbette, zaten başka türlüsü düşünülemez.

SOKRATES: En mutlu ruhlar ise felsefe ve akıldan yoksun bir şekilde alışkanlık, çalışkanlık ve doğrulukla yaşayan insanların ruhlarıdır.

KEBES: Onlar nasıl oluyor da en mutlu ruhlar olarak değerlendiriliyorlar?

SOKRATES: Bazı ruhların ölümden sonra karınca, arı ya da insan gibi diğerlerine göre daha geçimli ve yumuşak huylu hayvanların bedenlerine girmeleri ve buradan doğru ve iyi insanlar olarak çıkmaları mantıklıdır.

KEBES: Elbette.

c SOKRATES: Ancak filozof olmayanların tanrılar katına kabul edilmeleri yasaktır. Buna ancak bilgi sayesinde ulaşılabilir. Kebes! Simmias! İşte bu yüzden gerçek anlamda felsefeyle ilgilenen insanlar gerçekten de bedenin tüm isteklerinden kaçınırlar. Onlara direnirler, onların ağına düşmezler. Para, para kaybı, fakirlik, ün, şöhret, ün sahibi olmamak ya da benzeri şeylerle ilgilenmezler.

KEBES: Haklısın Sokrates.

d SOKRATES: Zeus adına yemin ederim ki bu onlara uygun bir davranış değildir. Kebes! Sadece ruhunu düşünen, bedeniyle ilgilenmeyen bir insan bu tür şeyleri umursamaz, böyle bir insan nereye gittiğini bilmeyenlerden çok farklı bir yola girmiştir. Kurtuluşa yönelik şeylerin peşinden gitmek için, o felsefenin kendisine gösterdiği yola girer.

KEBES: Bu, nasıl olur Sokrates?

e SOKRATES: Tamam anlatacağım: Bilgeliğin peşinden koşanlar, felsefe ruhlarını kavrayıncaya kadar, biçare bir mahkûm gibidirler. Ruh ve bedenleri birbirine yapışmıştır. Gördükleri şeyi sanki hapsedilmiş-
83 ler gibi, o bedenin yardımıyla demirler arasından görürler. Gerçek bir bilgisizlik içindedirler. Felsefe bu mahkûmiyetin korkunçluğunu görmüştür. Hapislik tutkuların bir eseridir. Hapis bağların sıkılaşmasına yardımcı olur. İşte bilgeliğin peşinden

koşanlar, felsefenin ruhun cesaretini yavaş yavaş artırdığını ve insanları kurtarmaya çalıştığını bilirler. Felsefe göz, kulak ya da diğer duyu organlarının algıladıklarının sahte olduğunu ona gösterir. İnsanı mümkün olduğunca bunlardan uzak tutmaya çalışır. O, insana tüm dikkatini içe yöneltmesini ve sadece düşünsel bağlam üzerinden kavramaya yönelmesini, diğer gördüklerinin sahte şeyler olup farklı şekillerde görünebileceklerine inanmasını söyler. Çünkü bu türden şeyler görülebilir ve duyulabilir olarak adlandırılmalarına karşın, özleri gereğince görülemez ve duyulamazlar. Gerçek filozof böyle bir kurtuluşa karşı çıkmamak gerektiği düşüncesinden hareketle, ruhunu zevk, tutku, arzu ve korkulardan mümkün olduğunca uzak tutmaya çalışır. Çünkü bu türden zevk, tutku, arzu ve korkuların, çeşitli aşırılıkların sonucunda ortaya çıkan kötülüklerin, her şeyi yakıp yıkmanın dışında başka bir kötülük daha meydana getirdiğini hesaba katar. İşte bu kötülük, kötülüklerin en büyüğü olup, gerçekte göz ardı edilir.

KEBES: Sokrates! Bu kötülük nedir?

SOKRATES: Aşırı mutluluk ya da acıya kapılan bir insanın ruhu, hissettiği duyguyu aslında öyle olmamasına karşın gerçekmiş gibi zannedebilir. Bu türden şeyleri zaman zaman görüyoruz değil mi?

KEBES: Tabii ki.

SOKRATES: Bu türden arzular nedeniyle ruh bedene tamamen bağlanmaktadır, değil mi?

KEBES: Anlayamadım.

SOKRATES: Her mutluluk ya da acının bir çivisi vardır. Onlar, bu sayede ruhu bedene çivilerler, yani ruhu bedene benzetirler. Ruh da bu şekilde bedene uymaya başlar. Ruh bedene benzediğinde bedenin

hoşlandığı şeylerden hoşlanacak ve onunla eylemlerde bulunmak zorunda kalacaktır. Böyle olunca da
e Hades'e arınarak varamayacaktır. [e] İşte bu nedenle de ruh başka bir bedene girip orada kök salar. Sonuçta da ilahî ya da arınmış olanla hiçbir ilgisi kalmaz.

KEBES: Sokrates! Çok doğru söylüyorsun.

SOKRATES: Evet Kebes, bu nedenlerden dolayı gerçek bilgeliği isteyenler ölçülü ve cesur insanlardır. Bu ölçülülük siyaset adamlarının planladıkları şeylerin bir sonucu değildir. Yoksa sen de onlar gibi mi düşünüyorsun?

KEBES: Hayır! Hiç de öyle düşünmüyorum.

84 SOKRATES: Evet, bir filozof böyle düşünür. Felsefe ruhla bağlarını koparıp attığında, ruhun yeniden mutluluk ve acıların peşinden gitmesinin, tıpkı Penelope'nin ağını tekrar tekrar çözüp örerek kendisini hiç bitmeyecek bir işe kaptırmasında olduğu gibi, onun işini yapmasına engel olarak kendisini eski hapisliğine geri götüreceğini düşünecektir. Felsefe, tam aksine ruhu sakinleştirir, arzuları dizginler ve aklın peşinden gider. Hakikati, tanrısal olanı tatmaya çalışır, sanıların peşinden gitmez. Ruh, felsefe sayesinde hayatı boyunca bu şekilde yaşayacağına, en nihayetinde, bu yolun sonunda insanın kendi mutsuzluğundan kurtulacağına inanır. Simmias! Kebes! Böyle ve bedenden ayrılmış bir ruh, hiçbir zaman bedenden ayrılırken rüzgârlarla dağılmaktan, her bir yana savrulmaktan ve savrulduğunda toparlanamamaktan asla korkmaz.

c PHAIDON: Sokrates'in bu sözlerinden sonra uzun bir süre sessizlik oldu. Dışarıdan bakıldığında onun da kendi söylediklerini düşündüğü belliydi. Çoğumuz aynı durumdaydık, bu arada Simmias ve Kebes

kendi aralarında bir şeyler fısıldamaya başladılar, bunun üzerine Sokrates şöyle dedi:

SOKRATES: Belki de söylediklerim yeterli değildir. Konu daha ayrıntılı bir şekilde incelenmek istenirse, birçok itiraz ve delil üzerinden çok şey konuşulabilir. Başka bir şey hakkında konuşuyorsanız, onu bilemem ama d
eğer bu konuda söyleyecek daha iyi şeyleriniz varsa söyleyin ya da çözemediğiniz bir şey olduysa ve size yardımcı olabileceğime inanıyorsanız, bana izin verin.

SİMMİAS: Tamam Sokrates, senden saklamayacağız. Uzunca bir süredir sana sorular yöneltmek için aramızda konuşuyorduk. Çünkü seni dinlemeyi çok istiyoruz. Ancak olanlar yüzünden seni rahatsız etmiş olmaktan da korkuyorduk.

Sokrates gülümseyerek yanıt verdi: Simmias! e
Şimdi, daha önce olduğumdan daha nahoş ve kötü bir durumda olmamdan korkan sizleri bile öncekinden daha kötü bir yaşam sürmediğime, yaşadıklarımı bir felaket olarak görmediğime zorlukla inandırabilirken başkalarını nasıl inandırırım? Akıbetimi söyleyerek beni kuğulardan daha aşağıda görüyorsunuz. Kuğular ölümlerinin yaklaştığını hissettikleri 85
zaman, şarkılarını önceden olduğundan çok daha yüksek sesle söylerler. Çünkü hizmet ettikleri tanrının yanına gitmekten dolayı mutludurlar. Ancak insanlar ölümden korktukları için kuğuların bu hareketlerini beğenmezler ve onlara, ölümlerine yeis içinde üzülüp acırlar. Hiçbir kuşun açlık, soğuk ya da başka bir sıkıntılı durumda ötmediğine dikkat etmezler. Ağıt söylediklerine inanılan b
bülbül ya da hüthüt için de aynı durum geçerlidir. Bu hayvanların da kuğuların da ağıt yaktıklarını sanmam. Onlar Apollon'un kuşlarıdır, bu nedenle

gelecekten haber verirler; bunun nedeni de Hades'te ne elde edeceklerini bilmeleridir. İşte bu yüzden hiç olmadığı kadar keyifle öterler. Ben de tıpkı kuğular gibi tanrılara hizmet için görevlendirildiğimi, aynı tanrı tarafından bana diğerleri gibi geleceğe yönelik haberler verme gücü verildiğini ve ölürken de diğer hayvanlardan daha üzgün olmadığımı sanıyorum. Bu nedenle bana on birler izin verdiği sürece istediğinizi sormaktan çekinmeyin.

c SİMMİAS: Tamam Sokrates, şimdi kuşkularımdan söz edeceğim. Daha sonra Kebes de aynı şekilde fikirlerini söyleyecek. Sanırım sen de benim gibi bahsettiğimiz konularda insanın yaşarken bilgi edinmesinin çok zor olduğunu kabul edeceksindir. Ayrıca düşünceler adamakıllı incelenmemiş ve konu her anlamıyla tam olarak konuşulmamışsa, mutlaka eksikler veya zayıf noktalar kalır. Bu durumda şu ihtimallerden birisinin gerçekleşmesi gerekir: İnsan ya başkasından öğrenir ya fikirlerini kendisi bulur ya da o, halihazırdaki fikirlerden kendisine göre çürütülmesi en zor olanı seçme-
d lidir. Kişi, onunla sanki bir gemiye biner gibi bir ömrü geçirmelidir. Daha sağlam bir gemiye geçme, yani tanrısal söze geçme olasılığı ancak böylelikle, daha güvenli bir şekilde olur. Bu nedenle şu anda bile sana sorular sormaktan çekinmeyeceğim. Ayrıca senin de söylediğin gibi, fikirlerimi belirtmiş olmaktan dolayı endişelenmeyeceğim. Sokrates! Bence düşüncelerin gerek tek başıma incelediğim gerekse de Kebes ile birlikte incelediğimiz zaman inandırıcılıktan uzak şeyler.

e SOKRATES: Belki de haklısındır, ama önce bana inandırıcılıktan uzak bulduğun şeyleri söyle.

SİMMİAS: Anlatmak istediğim şey şudur: Söylediklerin bir sazın ahengi söz konusu olduğunda, saza ve

tellerine uygulanabilir. Bir sazda ahengin görünmeyen, cisimsel olmayan, ilâhi bir güzellik olduğunu, sazın kendisinin ve tellerinin ise bazı maddelerden, birleşik ve ölümlü şeylerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Saz parçalansa ya da telleri kopsa, bu ahengin yine de bozulmayacağını ve asla yok edilemeyeceğini düşünelim. Oysa teller koptuğu zaman, sazın ölümlü yapısında bulunan teller yok olacağı için bu ahengin var olması imkânsız olur. İlahî ve ölümsüz olanla aynı doğadan olan ahenk, nasıl olur da söz konusu ölümlü nesneden daha önce yok olabilir? Ahengin kendisinin halen var olmaya devam etmesi ve onun başına bir şey gelmeden önce tahta ve tellerin yok olmuş olması gerekir. Sokrates! Ruh hakkında söylediklerimizin hemen hemen şuraya çıktığının sen de farkındasındır: Bedenimiz sıcak, soğuk, kuru, yaş ya da buna benzer şeylerle içeriden birlik olmaktadır. Bu birlik korunur ve aynı zamanda ruh da bu öğelerin doğru ve uygun bir şekilde karıştırılmalarıyla ortaya çıkan bir öğedir. Evet, ruh bu ahengin ta kendisidir. Ruh gerçekten bir ahenkse, beden çeşitli hastalıklardan veya başka şeylerden dolayı gevşediği ya da gerilediği zaman, ruhun tanrısal olan doğasının, kendi doğasına aykırı olarak, diğer işlerde görülen ahenk gibi aniden yok olması gerekir. Oysa bedenden arta kalanlar, yakılıncıya veya çürüyüp gidinceye kadar, daha uzun bir süre var olmaya devam ederler. Ruhumuz bedenin niteliklerinin bir karışımıdır ve ölüm sırasında önce beden yok olur deniliyorsa, vereceğimiz karşılığın bu olması gerekir.

86 b c d

Sokrates, daha sonra her zaman yaptığı gibi etrafına bakındı ve gülerek şöyle dedi: Simmias doğru söylüyor, eğer aranızdan birileri yanıt vermek isterse

yanıtlasın. Benim kanıtlarımı çürütmüş gibi görünüyor. Ancak yanıt vermeden önce bir de Kebes'den
e duymak gerekir. Hem böylece söyleyeceklerim hakkında biraz zaman kazanmış olurum. Her ikisini de dinledikten sonra, gerçekten haklıysalar eğer, onlarla aynı görüşte olacağım. Haklı değillerse, bu kez kendimi savunacağım. Evet, Kebes sen neden benim düşüncelerime karşı çıkıyorsun? Anlat!

87 KEBES: Benim daha önceden söylediklerime benzer konularda itirazım devam ediyor. Ruhumuzun bedene girmeden önce var olduğu konusuna karşı çıkmıyorum. Bana kalırsa, bu nokta çok başarılı bir şekilde ispatlandı. Ancak benim itirazım, ruhun biz öldükten sonra var olmaya devam etmesi noktasında. Öte yandan, Simmias'ın söylediği şeye, bedenin ruhtan daha güçlü olduğunu düşüncesine katılmıyorum. Çünkü bence burada üstün olan taraf ruhtur. Tabii şöyle de denebilir: Neden ölümden sonra insanın en zayıf noktası olan beden varlığını hâlâ sürdürürken, sen buna inanmıyorsun? En dayanıklı parçanın aynı zamanda var olduğuna
b neden inanmıyorsun? Bu soruyu nasıl yanıtladığıma bir bak. Simmias gibi ben de bir karşılaştırma yapacağım. Bence bunu söylemek, ölmüş bir yaşlı dokumacı hakkında "O ölmedi! Halen bir yerlerde yaşıyor" demek gibi bir şeydir. Bu noktada ispat için dokumacının giydiği elbisenin ya da dokuduğu şeylerin sağlam olduğu söylenir ve bunların yok olmadığı gösterilir. Bir insan bu düşünceye inanmaz ve sürekli var olanın insan mı yoksa onun kullandığı bir şey ya da giydiği elbise mi olduğu
c sorulduğunda, sürekli var olanın insan olduğu söylenince, bunun insanın yaşamasının bir ispatı olduğu düşünülür. Çünkü kendisinden daha az sürekli

olan hiçbir zaman yok olmamaktadır. Simmias! Bana kalırsa bunlar doğru değil. Söyleyeceklerime dikkat et. Gerçekten de herkes bu düşüncenin saçmalığını anlayabilir. Çünkü dokumacı dokuduğu tüm elbiseleri eskittikten sonra ölür, ama yine de son dokuduğu elbiseyi eskitmemiştir. Bu nedenle insan elbiseden daha az dayanıklı ya da daha aşağıda değildir. Bu düşünceyi beden ruh ilişkisine d
de uyarlayabiliriz. Ruh uzun süre var olur, beden ise daha zayıftır ve onun sürekliliği daha azdır. Öte yandan yaşam uzun sürerse, ruhun çok sayıda beden eskitebileceğini de söyleyebiliriz. Eğer insan yaşamasına rağmen beden eskiyorsa, ruh ise eskittiğini yeniden dokumak istiyorsa, ruhun yok olduğu zaman son elbisesini giydiği ve bunun da ölmeden e
önce dokuduğu elbise olduğu ortaya çıkar. Öte yandan ruh yok olduğu zaman, beden hemen zayıflar ve çürüyüp yok olur. Buradan yola çıkarsak, öldükten sonra ruhumuzun bir yerlerde yaşadığına 88
inanamayız. Bu düşünceye senden daha ileri gidilerek varılsa ve ruhumuzun biz doğmadan önce var olduğu, bazı ruhların ölümden sonra da var olduklarına inanılsa, ruhun birçok defa doğmaya dayanabilecek kadar güçlü olduğu düşünülse, bu nedenle birkaç defa doğmanın önünde hiçbir engel olmadığı varsayılsa, ruhun bu doğumlarda yorulmadığı, ölümlerin birinde ölmediği kabul olunsa da, ruha son darbeyi indiren bedenin ölüm ve dağılımı hiç kimse tarafından bilinemez. Çünkü hiç kimse bu b
duyguya sahip değildir ve ölüm karşısına güvenli bir biçimde çıkan her insan, ruhun bir bütün olarak ölümsüz ve yok edilemez olduğunu kanıtlayamadığı sürece, aptalca bir güven ve rahatlığa sahip olur. Dolayısıyla, onun, bir süre sonra ölecek bir insanın

ruhu bedenden ayrıldığında ruhun tamamen yok olacağından korkması gerekir.

c PHAİDON: Açıkçası söylenenler hepimizi kötü etkiledi. Gerçekten de kendi aramızda konuşurken birbirimize söylediğimiz gibi, önceki kanıtlar tarafından tam olarak ikna edilmiş olan bizler, şimdi kafamızın büsbütün karıştığını düşünüyor ve yalnızca şimdiye kadar öne sürülmüş olan şeylere değil, fakat bundan sonra söylenecek olan muhtemel şeylere de inanmamaya eğilimli olduğumuzu görüyorduk. Belki de bizler herhangi bir şeyi doğru bir biçimde yargılamaya muktedir değildik. Belki de konunun kendisi, kesin bir çözüme elverişli olmaktan uzak bir meseleydi.

EKHEKRATES: Phaidon, sizleri çok iyi anlıyorum. Çünkü konuşmayı dinledikten sonra şunu söyleyebilirim:

d Neye inanacağız? Sokrates'in söylediği şeyler inandırıcı görünmelerine rağmen, kesinlikten uzak şeyler. Ruhumuzun bir ahenk taşıması gerektğine her zaman inandım, halen de inanıyorum. Bugüne dek bu düşüncedeydim. Ancak şimdi ruhun bedenle birlikte ölmediği konusunda yeni kanıtlara ihtiyacım var. Şimdi bana, Zeus aşkına Sokrates'in bu tartışma-

e yı nasıl sonlandırdığını anlat. Söylediğiniz şekilde zor durumda mı kaldı yoksa kanıtlarının peşinden gidip sizlere yardımcı oldu mu? Yoksa olamadı mı? Her şeyi, anlatabileceğin en ufak ayrıntılarına kadar bizlerle paylaş.

PHAIDON: Ekhekrates! Sokrates beni gerçekten de bir-

89 çok defa çok etkiledi. Ancak hiçbir zaman o günkü kadar etkilenmemiştim. Öylesi bir adamın bu sorulara yanıt vermesinde şaşırılacak bir şey yok. Ancak beni en fazla etkileyen şey, onun genç adamların söylediklerine karşılık verirken sergilediği nezaket,

iyi niyet ve saygıydı. Ayrıca söylenenlerin bizler üzerindeki etkisini de tüm çıplaklığıyla anlamıştı. Sonuçta bizleri iyileştirdi. O olmadan önce, kaçak ve yenilmişken, onun yönetimi altında yeniden toparlandık.

EKHEKRATES: Bu nasıl oldu?

PHAİDON: Anlatıyorum. Yatağının yanındaki bir sandalyede, sağ tarafında oturuyordum. Onun sandalyesi benim sandalyemden daha yüksekteydi. Omuzlarıma kadar uzanan saçlarımı avuçladı ve başımı okşamaya başladı. Çünkü zaman zaman saçlarımla oynardı. "Phaidon! Demek bu güzel saçları yarın kestireceksin!" dedi. Ben "sanırım öyle olacak" diye yanıtladığımda "Beni dinlersen yapma!" diye yanıt verdi. Bunun üzerine "O halde ne yapayım?" diye sordum. b

SOKRATES: Kanıtımız çürütülürse ve bu durumdan kurtulmazsak ikimiz de saçlarımızı kestireceğiz. Senin yerinde olsam Simmias ve Kebes'in sözlerini çürütmeden önce saçlarımı kesmemek için Argoslular gibi yemin ederdim. c

Söylenenlere göre ikisine karşı Herakles'in bile gücü yetmez, dedim.

SOKRATES: O zaman beni Ioleos kabul et ve henüz gün batmamışken, benden yardım iste!

PHAİDON: Tamam ancak Herakles olarak değil, çünkü Herakles'i de yardıma çağıran Ioleos'tur.

SOKRATES: Hepsi aynı kapıya çıkar, ancak öncelikle muhtemel bir kazadan korunmak gerekir.

PHAİDON: Hangi kazadan?

SOKRATES: Anlatıyorum: İnsanlardan olduğu gibi, akıl yürütmeden de nefret etme diye bir şey vardır. Açıkçası bundan daha kötü bir şey olamaz. Akıl yürütmeden nefretle insanlardan nefret aynı koşul- d

lar altında ortaya çıkar. İnsanlardan nefret etme, bir insana safça, aşırı derecede güvenip onu tamamen doğru ve inanılmaya değer bir insan kabul ettikten sonra, bu insanın ikiyüzlü ve sanıldığının çok farklı
e bir insan olduğu görülünce başlar. Böylesi bir şey çok yakınımız olduğuna inanılan insanlarda başımıza geldiğinde, herkesten nefret edilir ve hiç kimsenin doğru olmadığına inanılır. Buna bir itirazın var mı?

PHAİDON: Yok.

SOKRATES: Bu garip bir durum. Bir insanın böyle insanlarla muhatap olmasına karşın onlar hakkında bilgisinin olmadığı açık değil mi? Onlar hakkında bilgisi olsaydı tamamen iyi ya da tamamen kötü
90 insanların sayılarının fazla olmadığını, ancak ikisinin ortası olanların sayılarının çok olduklarına karar verirdi.

PHAİDON: Ne demek istiyorsun?

SOKRATES: Çok büyük, çok küçük bir insana, bir köpeğe ya da herhangi bir şeye rastlamanın çok zor olduğuna inanıyor musun? Çok yavaş, çok hızlı, güzel, çirkin, beyaz ya da siyah için de aynı şey geçerli değil mi? Her zaman için en uçtakilerin çok az sayıda, ortadakilerin ise fazla sayıda olduklarını fark etmedin mi?

b PHAİDON: Tabii ki fark ettim.

SOKRATES: Kötülük yarışması olsaydı ilk sırada yer alacakların sayısının da az olduğunun farkındasındır.

PHAİDON: Olabilir.

SOKRATES: İnsanla ilgili bir örnek verilmesinin nedeni bu değildi, ama konuyu açmandan sonra buralara geldik. Şimdi benzerliğin nerede olduğuna bakalım: Akıl yürütmenin ne olduğu bilinmeden onun doğru olduğuna inanılır, ancak sonra yanlışlığı ortaya çıkabilir. Buradan onun bazen doğru bazen

yanlış olabildiği sonucu çıkar. Diğer insanlar üzerinde de benzeri bir deney yapılabilir. Özellikle de zamanlarını eristik [hileli] argümanlarla uğraşarak geçirenler, senin de bildiğin üzere, en sonunda kendilerinin olağanüstü zekî insanlar olduklarını düşünme durumuna gelirler; argümanlarda sağlam ya da güvenilir hiçbir şey bulunmadığını, her eyin, tam tamına Euripos'taki[5] akıntıda olduğu gibi, bir aşağı bir yukarı sürüklendiğini ve hiçbir şeyin bir an bile aynı durum ve kararda olmadığını fark eden yalnızca onlardır. c

PHAİDON: Haklısın.

SOKRATES: Phaidon! Eğer doğru, anlaşılır akıl yürütmeler varsa, bunlar, hep aynı kalmalarına rağmen, bazen doğru bazen yanlış olabilirler. Bu durumda kendilerini suçlu görmek yerine başkalarını suçlamak, suçu argümanda görerek ve sonrasında bütün akıl yürütmelerden nefret ederek onları değersiz kılacak, bu sayede de hakikatten uzaklaşıp bu bilgiden yoksun kalacak insanların yaptıkları saçma değil midir? d

PHAİDON: Zeus adına yemin ederim ki bu saçma bir şey olur.

SOKRATES: Tamam, o halde öncelikle böyle bir olayı yaşamamaya bakalım. Burada sağlam bir şey olmadığı düşüncesine kapılmayalım. Bunun yerine söylenenlerin doğru olmayabileceği düşüncesinden hareket edelim. Cesaretimizi kaybetmeden yaşamaya çalışmamız gerekir. Sizler yaşamınızın geri kalan kısmını ben ise ölümümü düşünerek böyle davranalım. Zira ben, içinde bulunduğumuz şu anda, felsefeyi düşünen bir zihinden, bilgeliğe âşık bir kim- e 91

5 Eğriboz Boğazı: Eğriboz Adası'nın güney kesimini kıta Yunanistanı'dan (Boiotia) ayıran ve iki köprüyle geçilen dar kanal.

seden ziyade, bütünüyle eğitimsiz olup argümanlarla didişmekten başka bir şey düşünmeyen birine benziyorum. Bu insanlar bir konuyu tartışmaya başladıklarında neyi tartıştıklarını önemsemezler. Tek amaçları savundukları düşünceyi diğer insanlara kabul
b ettirebilmektir. Onlarla aramızda bir fark var. Benim amacım buradaki insanları kendi düşünceme inandırmak değil, kendi düşünceme kendimin inanmasıdır. Benim düşüncem bu şekilde, bunun işine ne kadar geleceğine sen karar ver. Eğer söylediğim doğru ise, bu benim avantajımadır. Eğer söylediklerim doğru değilse ve ölümden sonra hiçbir şey olmuyorsa, bu zaman diliminde benimle birlikte olanları üzmek istemem. Bilgisizliğim çok uzun süre devam etmeyecek,
c eğer böyle olsaydı bu kötü olurdu. Evet, Simmias ve Kebes ile işte bu durumda tartışmaya başlayalım. Sizler ise Sokrates ile değil hakikatle ilgilenin. Doğru söylediğime inandığınızda benim yanımda olun, söylediklerimin doğru olduğunu düşünmezseniz, gayretkeşlik ve acelecilik içinde, tıpkı iğnesini sokuncaya dek gözden kaybolmayacak olan bir arı gibi, kendimi olduğu kadar sizi de aldatmamama dikkat ederek, onlara tüm gücünüzle karşı koyun. Hadi bakalım! Eğer hatırlamadığımı düşündüğünüz şeyler olursa hatırlatırsınız. Sanırım Simmias, ruhun daha tanrısal ve güzel olmasına karşın bedenin ahengi olmasından
d dolayı, bedenden önce yok olmasından korkuyor. Kebes ise ruhun bedenden daha devamlı olduğunu kabul etmekle beraber, ruhun birçok beden eskittikten sonra kendisinin de yok olup olmadığını, beden yok olmadığı için ölümün mutlaka ruhun yok olması anlamına gelip gelmediğini hiç kimsenin bilmediğini söylemişti. Simmias ve Kebes! Konuşacaklarımız bunlar değil mi?

SİMMİAS ve KEBES: Evet. e

SOKRATES: Biraz önceki argümanların hepsini mi çürütüyorsunuz yoksa bir kısmını mı?

SİMMİAS ve KEBES: Bir kısmını çürütüyoruz.

SOKRATES: Peki öğrenmenin hatırlama olduğunu söyleyen argümana ne diyorsunuz? Eğer durum böyleyse, ruhumuz bedene bağlı olduğundan herhangi bir 92
yerde olma zorunluluğu hakkında ne düşünüyorsunuz?

KEBES: Bu düşünceye önce şaşılacak derecede çok inanmıştım. Halen de bundan daha fazla inandığım bir şey yok.

SİMMİAS: Ben de aynı düşüncedeyim. Fikrim değişirse şaşırırım.

SOKRATES: Tamam Thebaili yabancı! Eğer ahengin birleşik bir şey olduğunu ve ruhun bedende teller gibi gerilmiş öğelerle oluşturduğu bir ahenk olduğunu düşünmezsen, kanıt hakkındaki düşüncelerini değiştirmen gerekir. Çünkü ahengi oluşturan şey- b
lerden önce ahengin var olduğunu söylersen, kendi düşüncene kendin inanmazsın. Yoksa kendini inandırabilir miydin?

SİMMİAS: Hayır Sokrates, inandıramazdım.

SOKRATES: Bu durumda hem ruhun insan bedenine girmeden önce var olduğuna, hem de henüz var olmayan öğelerden oluştuğuna inandığında aynı şeyi söylediğini fark etmiyor musun? Çünkü ahenk ruha benzemez. Önce var olan, saz telleri ve henüz c
ahenkli olmayan seslerdir. Sonrasında bu seslerden ahenk ortaya çıkar. En başta var olmayan şey, budur. İlk düşüncenle bunlar aynı şeyler mi?

SİMMİAS: Zannetmiyorum.

SOKRATES: Ancak konuşulanlar üzerinde bir anlaşma olacaksa, bu ahenkle ilgili şeylerde olmalıdır.

SİMMİAS: Doğru.

SOKRATES: Bu durumda söylediklerin birbiriyle çelişiyor. Söylediğin iki şeyden hangisini savunuyorsun? Öğrenme bir hatırlama mıdır yoksa ruh bir ahenk midir?

SİMMİAS: Sokrates! Ben öğrenmenin bir hatırlama olduğunu savunuyorum. Diğer düşünceyi öylesine söyledim, ilk bakışta doğru ve tutarlı gibi göründü. Çok sayıda insan da bu yüzden onu doğru kabul eder.
d Gerçekmiş gibi görünen epeyce kanıt vardır, ben bunlardan kaçınmazsak her konuda olduğu gibi bizleri geometride de aldatabileceklerini düşünüyorum. Öte yandan hatırlamayla ilgili kanıt, kabul edilebilir bir düşünce. Daha önceden söylediğin gibi, gerçek varlık şeklinde nitelendirilen ruh, tıpkı kavradığı öz
e gibi bedene girmeden önce de vardı. Buna hiçbir itirazım yok. Bu nedenle ne kendimin ne de başka bir insanın ruhun ahenk olduğu yönündeki görüşlerini kabul etmeliyim.

SOKRATES: Simmias! Bir sorum daha var: Sence kendi bileşenleri dışında başka bir durumda olmak, ahenk ile mi yoksa birleşme ile mi açıklanmalıdır?

93 SİMMİAS: İkisi de olmaz.

SOKRATES: Tabii. Öğelerinin etki etme ya da etkilenme biçimlerinden farklı bir tarzda etki etmek veya etkilenmek ahenge ya da başka bir bileşiğe uygun düşmez.

SİMMİAS: Doğru.

SOKRATES: Bu durumda ahengin kendisini birleştiren öğelerin başında bulunması gerekmez, bunun yerine onların peşinden gitmelidir.

SİMMİAS: Aynı düşüncedeyim.

SOKRATES: Bu durumda ahengi oluşturan öğelere karşı bazı hareket, ses ya da benzeri şeylerden epeyce çok sayıda olması gerekir.

SİMMİAS: Haklısın.

SOKRATES: Ayrıca ahenk doğası gereği her defasında ahenkli hale getirilmiş öğelerin gerektirdiği ahenk değil midir?

SİMMİAS: Anlamadım.

SOKRATES: Eğer bunun daha büyük oranda ahenkli b
kılınması mümkün olsaydı, o daha fazla ve daha büyük bir ahenk olurdu ya da daha az ve küçük bir ahenkleştirme yapılsaydı o aynı oranda az ve küçük bir ahenk olmaz mıydı?

SİMMİAS: Elbette.

SOKRATES: Aynı şey ruh için de geçerli değil mi? Çok küçük de olsa bir ruhun başka bir ruhtan daha küçük olduğu söylenebilir mi?

SİMMİAS: Hayır.

SOKRATES: Zeus aşkına devam edelim. Bir ruh, akıllı ve erdemli olduğu için iyi, bir başka ruh akılsız ve erdemsiz olduğu için kötü diye nitelenir. Bu doğru mu?

SİMMİAS: Tabii ki. c

SOKRATES: Peki ruh bir ahenkse erdem ya da erdemsizlik ne olacak? Bunun da yine ahenk ya da ahenk eksikliği olduğu mu söylenecek? Bu ruhun ahenkli hale getirilerek iyi yapıldığı, kendiliğinden bir ahenk olmasına karşın ona başka bir ahenk daha katıldığı, diğerinin kendiliğinden ahengi olmadığı için onda başka bir ahenk olmayacağı mı söylenecek?

SİMMİAS: Böyle bir şeyi söyleyemem, ama bu görüşte olanlar hemen hemen bunları söyleyeceklerdir. d

SOKRATES: Oysa biz bir ruhun başka bir ruhtan, daha çok ya da az ruh olmayacağını söylemiştik. Bunu söylerken de bir ahengin başka bir ahenkten daha büyük, küçük, geniş ya da dar olmayacağını konuşmuştuk, değil mi?

SİMMİAS: Evet

SOKRATES: Bu durumda daha çok ya da az ahenkli kılınmış bir şey yoktur, değil mi?

SİMMİAS: Haklısın.

SOKRATES: Bir ahenk daha çok ya da az hale getirilmediyse, bu ahenk daha çok ya da az bir şey mi olmakta yoksa onun ahenkli hale getirilmekte payı mı olmaktadır?

SİMMİAS: Ahenkli kılınmakta payı olmaktadır.

e SOKRATES: Yani bir ruh başka bir ruhtan daha çok ya da az ruh olmadığına göre, daha çok ya da az ahenkli kılınma diye bir şey de yoktur.

SİMMİAS: Doğru.

SOKRATES: Bu durumda onun ahenkli kılınmakta ya da ahenk yokluğunda herhangi bir etkisi yoktur.

SİMMİAS: Elbette.

SOKRATES: Eğer erdem bir ahenk, erdemsizlik de ahenk yoksunluğu ise, bu durumda bir ruhun başka bir ruhtan erdem ya da erdemsizlik bakımından daha büyük oranda payı olmaz mı?

SİMMİAS: Olmaz.

94 SOKRATES: Simmias bir de şöyle bir şey var: Eğer ruh ahenk ise erdemsizlik durumunda, ruhun hiçbir payı yok demektir. Çünkü tam anlamıyla ahenk ahengin kendisiyse, ahenk yokluğu ile asla aynı rolü üstlenmez.

SİMMİAS: Tabii ki.

SOKRATES: Oysa ruhun erdemsizlikte de payı olması gerekmez mi?

SİMMİAS: Söylediklerimizden böyle bir sonuç çıkar mı?

SOKRATES: Buradan yola çıktığımız takdirde, ruhlar doğaları gibiyseler, yani onların hepsi birer ruh olmak durumundaysa, bütün ruhların iyi olduklarını kabul etmeliyiz.

SİMMİAS: Sokrates! Sanırım böyle.

SOKRATES: Eğer ruhun ahenk olduğunu kabul etseydik bunun doğru bir düşünce olduğunu ve kanıtımızın da yeterli olduğunu düşünür müydünüz? b

SİMMİAS: Hayır.

SOKRATES: Peki, bir insan ruh dışında başka bir şey sayesinde aklını kullanabilir mi?

SİMMİAS: Hayır böyle bir şeyin varlığını bilmiyorum.

SOKRATES: Peki, sence ruh kendisini bedenin isteklerine bırakır mı ya da ona karşı mı koyar? Yani bedende ateş varsa ve susamışsa, ruh bizi içmemek ya da yememek için geri çekebilir. Başka durumlarda da ruhun bedenin arzularına karşı çıktığını görürüz değil mi? c

SİMMİAS: Haklısın.

SOKRATES: Öte yandan ruh ahenk olduğuna göre bazı gerilme, gevşeme ya da buna benzer duyguları oluşturan öğelerin durumlarıyla ahenksizlik halinde olmayıp, onların peşinden gittiğinde onlara sözünü geçiremeyeceğini söylememiş miydin?

SİMMİAS: Doğru böyle demiştim.

SOKRATES: Oysa şimdi, onun dediklerinin tam tersini yaptığını, kendisini oluşturan öğeleri yönetirken tüm yaşam boyunca ona karşı geldiğini, bazen ağır antrenmanlarla, birtakım en ağır ilaçlarla cezalandırıp, bazen bir kısmına iyi bir kısmına kötü davranarak, birilerini azarlayıp diğerlerini korkutarak, sanki başka kişilerle konuşuyormuş gibi arzu, öfke ve korkulara seslenerek onları yönettiğini görmüyor muyuz? Homeros şöyle diyordu: "Göğsüne vurarak kalbini azarladı: Katlan kalbim, vaktiyle bundan daha kötülerine katlanmıştın." Homeros bunları söylerken sence ruhu bir ahenk olarak mı görüyordu; onu bedenin arzularını yöneten mi yoksa bede- d e

nin isteklerine boyun eğen olarak mı görüyordu? Yani ruhun bir ahenk olmasının çok tanrısal bir şey olduğunu mu zannediyorsun?

SİMMİAS: Evet Sokrates, tam da böyle düşünüyorum.

95 SOKRATES: Sevgili dostum! Ruhun bir ahenk olduğunu söylemek hiç de yakışık almaz. Çünkü böyle yaparsak ne ilahî şair Homeros ile ne de kendimizle uzlaşabileceğiz.

SİMMİAS: Haklısın.

SOKRATES: Tamam şimdilik ahenk, yani Thebai tanrısı ile ilgili konuyu kapatalım ve onun kocası Kadmos[6] ile ilgilenelim. Onu nasıl elde edeceğiz?

KEBES: Onu bulabileceğini biliyorum. Hem ahenk konusundaki örneğin beklentilerimi aştı. Simmias ile konuşurken kendi kendime benim delillerim de çürü-

b tülebilir diyordum. Öte yandan Simmias'ın hemen iddiasından vazgeçmesine şaşırdım. Kadmos'un da başına aynı şey gelirse şaşırmayacağım.

SOKRATES: Sevgili dostum! Böyle konuşma! Söylediğimiz şeyin tam olarak doğru olduğunun anlaşılmasından sonra bize çevrilecek kem gözlerden kork. Ancak

c bu tanrıların işidir. Biz ise, Homeros'un dediği gibi, savunulan görüşlerin değerini anlamak için birbirimize yakından saldıralım. Sen ruhumuzun ölmediğinin, yok olmadığının ispatlanmasını istiyorsun. Ölmek üzere olan bir filozofun ölümünden sonraki yaşamından memnun olması, başka bir şey söz konusu olsaydı, çılgınca bir cesaret olurdu. Ruhun sağlam, ilahî bir şeye benzediğini, insan bedenine girmeden önce var olduğunu ispatlamak, onun ölümsüz olduğunu göstermez. Sen ruhun uzunca bir zamandır var olduğunu, çeşitli bilgi ve eylem-

6 Kadmos, Yunan mitolojisine göre Thebaililer'in atasıdır.

lerle epeyce zaman geçirdiğini söylüyorsun. Onun insan bedenine girmesi, bir yok oluşun başlangıcı ya da hastalık olmakla beraber, onun ölümsüzlüğünü göstermez. Ruh bu dünyada mutsuzluk içindedir ve yaşamını ölümle tamamladığı zaman bütün bütün yok olur. Yine çok defa farklı bedene girmesinin, hepimizin korktuğu şey açısından, hiçbir önemi olmadığını savunuyorsun. Çünkü ruhun ölümsüzlü- d
ğünden emin olunmadığından dolayı, akılsız olmayan herkesin korkması normaldir. Evet, Kebes söylediklerin hemen hemen bu şekilde şeyler. Hiçbir şeyin unutulmaması ve senin de istediğin şeyleri ekleyebilmen için, bu hatırlatmayı özellikle yaptım.

KEBES: Evet, şimdilik değiştirmek istediğim herhangi bir e
şey yok.

Sokrates bunun üzerine uzunca bir süre düşündü ve tekrar konuşmaya başladı.

SOKRATES: Kebes, konuşmak istediğin şey kolay değil. Çünkü oluş ve yok oluşun nedenini incelememizi istiyorsun. Şimdi sana bu konudaki görüşlerimi 96
söyleyeceğim. Sana göre yararlı bulduklarından olursa, bizi kendi görüşlerine inandırmak için bunlardan yararlanmak sana düşer.

KEBES: Tabii ki.

SOKRATES: Tamam, o zaman beni iyi dinle Kebes. Gençliğimde fiziğe ilgi duymuştum. O zamanlar her şeyin nedeni, oluşumu, var olma gerekçesi, kim tarafından var edildiği, kim tarafından yok edildiği b
gibi harika şeylerin yanı sıra şunları da incelerdim: Canlılar kimilerinin iddia ettiği gibi sıcak ve soğuğun karışmasından mı ortaya çıkarlar, yoksa hayat bedene hava, ve ateş kan tarafından mı getirilir? Veyahut duyma, görme ve koklamayı beyin mi sağlar? Hatırlama ve düşünme buradan kaynaklanmaz

mı? Yeniden hatırlayarak ve düşünmeden bilgi elde edilmiyor mu? Ayrıca tüm bu şeylerin yok oluşları, yeryüzü ve gökyüzüne ait şeyler de ilgimi çekiyor-
c du. En sonunda bu tür araştırmalar için yeterli olmadığımı gördüm. Şu örneği vermeliyim: İlk başta kendisine ve diğerlerine öyle görünen şeyler hakkında yeterli bilgim vardı. Ancak bu araştırmayı yaptıktan sonra, insanın büyüyüp gelişmesine varıncaya kadar
d her türlü bilgiyi bana unutturdu. Daha önceleri büyüyüp gelişmek için yemek ve içmek gerektiğini, bunlar sayesinde etlerle kemiklerin ve bedenin diğer parçalarının tamamlandığını sanıyordum. Bu nedenle önceleri küçük olan zamanla büyüyor diyordum. Evet, ilk başta düşüncem böyleydi, sence de mantıklı değil mi?

KEBES: Evet mantıklı.

SOKRATES: Peki, şuna bir bakalım: Kısa bir adamın hemen yanı başında ayakta duran uzun bir adamın bir kafa
e kadar uzun göründüğü, aynı şeyin aynı durumda bulunan iki at için de geçerli olduğu sonuçlarına ulaştığım zaman, uygun bir görüşe sahip olduğumu düşünüyordum. On sayısının sekizden, ikinciye iki eklendiği için daha büyük, iki kulacın bir kulaçtan kendisine bir kulaç eklendiği için daha uzun olduğunu bilmek yeterli geliyordu.

KEBES: Peki, bu konuda şimdi ne düşünüyorsun?

SOKRATES: Zeus adına yemin ederim ki bu şeylerden birinin bile nedenini bilmeyi umursamam. Bire bir katıldığı için mi, bir ile bir toplandığı için mi yoksa diğeri öbürüne katıldığı için mi iki diyoruz, bilmi-
97 yorum. Çünkü onlar ayrı ayrı bulundukları zaman hepsi gerçekten de birdi. Ancak bir araya geldiklerinde iki olduklarını görünce şaşırdım. Onlar birbirlerinin yanına geldiler ve böylece ikinin neden

ortaya çıktığı belli oldu. Onlar karşılıklı olarak birbirlerine yaklaştılar. İkiyi parçalara ayıracağımız zaman biri oluşturan nedenin, bu ayırma sonucu olmadığını düşünüyordum. Çünkü bu kez ikiyi veren nedenin tam aksine ihtiyacımız var. İlkinde b
toplanmayken şimdi neden ayrılma oluyor? Artık birin nelerden oluştuğu, bir şeyin bir kelime ya da bir hareketle var ya da yok olduğunu sanmıyorum. Evet, araştırmalarımın sonucu bu. Bu yüzden, yani ilk yöntem hiç de hoşuma gitmediği için, bu konuları başka bir yöntemle araştıracağım. Günün birinde c
Anaksagoras'ın bir kitabında her şeyin nedeni olan bir aklın var olduğunu görmüştüm. Neden bilemiyorum ama her şeyin nedeni olan bir aklın var olması bana mantıklı göründü. Eğer durum böyleyse her şeyi düzenleyen bu akıl, şeyleri yerine koyar ve düzeni en güzel şekilde sağlardı. Bir kimse bir şeyin nedenini, onun varlığa nasıl geldiğini ya da nasıl yok olduğunu bilmek isterse, yalnızca ne tür bir varoluşun onun için en iyi olduğunu veya onun ne şekilde etki etmesi veya ne tür bir etkiye maruz kalmasının onun için en iyi olacağını bilme ihtiyad
cı duyar. Bu düşünceden yola çıkarak, insan hem kendisi hem de kendisi dışında bir şeyle ilgili olarak, başka hiçbir şeyi düşünmeyip, yalnızca bu en iyiyi düşünmelidir. Onun ayrıca en kötüyü de bilmesi gerekir. Çünkü bu iki bilgi aynı konuya ait şeylerdir. Bu düşünceler yolumu açtı. Anaksagoras sayesinde her şeyin nedeni olanı bana öğretecek birisini bulduğumu sanıyordum. Eğer o, dünyanın düz mü e
yoksa yuvarlak mı olduğunu öğretirken, bana dünya için en iyi şeklin ne olduğunu her türlü ayrıntısıyla anlatsaydı, dünyanın evrenin ortasında olduğunu 98
söyleyip bunun en iyi şey olduğunu gösterseydi,

muhtemelen başka bir şey aramazdım. Güneş, ay ve yıldızlar, onların hızları, hareketleri ve diğer şeyler hakkında da benzeri sorular sorardım. Onlardan yaptıklarının ve uğradıkları değişimlerin nedenlerini, en iyi olma gerekçelerini öğrenmek isterdim. Her şeyin bir akıl tarafından yönetildiğini kabul ettikten sonra, başka bir neden aramayacaktım. Bulundukları şekilde olmanın onlar için en iyi olduğunu, hepsi için ayrı ve genel nedenleri gösterip, ayrı ayrı ve genel olarak en iyi olanın ne olduğunu bana ayrıntılı bir
b şekilde anlatacağım düşünüyordum. Başka şeyler de anlatsa bunları umursamazdım; önemli olanın iyinin ve kötünün ne olduğunu bilmek olduğunu düşünerek, onun kitaplarını alıp hemen okumaya başladım. Ancak umudum fazla devam etmedi. Çünkü Anaksagoras'ın nesnelerin gerçek düzenlerini açıklayacağı yerde hava, su ve başka alakasız şeyleri neden
c alan bir yazısını gördüm. Bence bu durum bahsettiği yaptığı her şeyi aklıyla yaptığını iddia edip sonra da şunu söyleyen adamın durumuna benziyor: Burada oturuyorsam, bunun nedeni bedenimin kemik ve etlerden oluşması ve kemiklerin kıkırdaklarının
d bulunmasıdır. Gerilme ve kasılmadan sorumlu olan kaslar, kemikleri etle sararlar. Bunların üzerine de deri gelir. Böylece kemiklerin birleşim yerlerindeki hareketler sayesinde etler genişler ya da kasılır ve bu sayede ben de organlarımı istediğim gibi kullanabilirim. İşte bu yüzden burada bacaklarımı bükerek oturuyorum. Yine sizlerle yaptığımız konuşmayı sese, hava akımlarına ve işitsel duyumlara ve benzeri nedenlere bağlayan gerekçeler düşünülmeden
e söylenen şeylerdir. Atinalılar'ın bana ölüm cezası vermeleri, bunu yaptıkları zaman iyi bir şey yaptıklarını düşünmeleri, bundan dolayı burada oturmam

ve bana verilen cezaya uymamın daha doğru olacağına inanmam da aynı şekilde gerçekleşiyor. Eğer 99
devletin bana verdiği cezayı çekmenin daha doğru olacağını düşünmeseydim ve bir köle gibi kaçsaydım, bu kemik ve etlerin uygun bir şekilde Megara ya da Boiotia'da olmaları gerekirdi. Oysa bu tür şeylere neden adını vermek yanıltıcı olur. Tam tersine, amaçladıklarımı yapmama, kemik ve kaslara ya da bana ait olan şeylere sahip olmadan gücümün yetmeyeceği söyleniyor. Bu doğru bir şey, ama yaptığım şeyin nedeninin bu olduğunu, bunu aklımla en iyiyi seçerek yapmadığımı söylemek saçma bir şeydir. Bu düşüncedeki birinin gerçek nedenin b
başka bir şey olduğunu ve onun, bu nedenin, kendisi olmadan asla neden olamayacağını anlamadığını gösterir. Ben de neden kelimesini uygun bir şekilde kullanamayanların, neden olarak bir şeyi göstermeleri gibi karanlıkta bocaladım. İşte bu yüzden birileri çıkıp dünyanın bir kasırgayla sarılarak gökyüzüne iliştirildiğini, bir başkası ise dünyanın altına, sanki o geniş bir hamur teknesiymiş gibi, dayanak olarak havayı yerleştirir. Kimse nesnelerin mümkün olduğunca iyi durumda olmalarının c
nedeni olan kuvveti aramaz. Onda tanrısal bir güç olduğu düşünülmez, ancak bundan daha güçlü ve ölümsüz bir Atlas'ın her şeyi daha iyi tuttuğunu düşünürler. Oysa nesneleri birbirine bağlayan ve onları iyi tutanın, iyi ve bağlayıcı bir güç olduğunu düşünmezler. Bense böyle bir nedeni ve o nedenin ne olduğunu bulabilmek için, konu hakkında bilgi sahibi olan herkesin öğrencisi olacaktım. Fakat nedeni kendim bulamadığım gibi, onu bir başka- d
sından da öğrenebilecek durumda olmadığımdan yöntem değiştirmeye, ikinci bir yoldan gitmeye

karar verdim. Kebes! İstersen sonrasında ne yaptığımı sana anlatayım.

KEBES: Bunu benden daha fazla kim isteyebilir?

SOKRATES: Konuyu incelemekten yorulduğum zaman güneş tutulmasını izleyenlerin başına gelenlerin benim de başıma gelmemesi için dikkat ettim. Onlar suda ya da buna benzer bir başka yerdeki yansımayı
e görmediklerinden bazen kör olurlar. Buna benzer şeyler düşündüm. Eğer nesnelere gözlerimle bakarsam ya da herhangi bir duyu organıyla onları kavramaya kalkışırsam, ruhumun kör olacağını düşündüm. Bunun üzerine teorilerin içindeki hakikati anlamaya çalıştım.
100 Belki örneğim doğru sayılmaz. Zira nasıl ki kendisini olgularla sınırlayan bir araştırmanın, nesneleri kendi gerçekliği içinde görmektense, onları bir imge üzerinden incelemesini istemiyorsam; teori yoluyla gerçekleşen bir araştırmanın da "suretleri" kullanmasını tercih etmiyordum. Evet, inandığım şey bu. En mantıklı olduğunu düşündüğüm teoriyi temel olarak belirleyip ona uyan her şeye doğru, ona uymayan her şeye yanlış diyorum. Öte yandan düşüncelerimi daha açık bir şekilde anlatmak isterim. Sanırım beni tam olarak anlamadın.

KEBES: Zeus adına yemin ederim ki pek anlamadım.

b SOKRATES: Aslında yeni bir şey söylemedim. Her zaman söylemekten bıkmayarak tekrar ettiğim şey, bu. Şimdi düşünceme geri dönerek neden böyle düşündüğümü sana anlatmaya çalışacağım. Yola çıkarken kendiliğinden doğru, iyi, güzel, büyük gibi şeylerin olduğunu kabul ediyorum. Sen de bu konuda benimle aynı görüşteysen, sana ruhun neden ölümsüz olduğunu gösterebilirim.

c KEBES: Bu konuda seninle aynı fikirdeyim. Haydi bir an önce başla.

SOKRATES: Şimdi beni dinle ve benimle aynı düşüncede olup olmadığını sorgula. Bence, güzelin kendisi dışında bir güzel varsa, bu ancak mutlak güzellikten pay almak suretiyle olur. Bu diğer şeyler için de geçerlidir. Aynı fikirde miyiz?

KEBES: Evet.

SOKRATES: Bu durumda şu nedenleri ve çokbilmiş görünen diğer nedenleri anlamıyorum. Bir güzelliği d
parlaklık, şekil ya da buna benzer bir şey sağlıyorsa, kafamı karıştıran diğer nedenleri bir köşeye bırakarak, o şeydeki güzelliğin, güzelliğin ondaki mevcudiyetinden veya onun mutlak güzellikle birleşmesinden kaynaklandığını kabul ediyorum. Onun geçmişi hakkında olumlu bir şey düşünmedim, sadece güzelliğin bütün güzelleri güzel yapan şey olduğunu söylüyorum. Hem kendime hem de diğer insanlara söyleyebileceğim en güzel şey sanırım budur. Buradan hareketle hem kendime hem e
de diğer insanlara bunu söylerken herhangi bir hata yapmayacağımı düşünerek güzel şeyi güzel yapanın güzellik olduğunu söylerim. Sence de böyle değil midir?

KEBES: Doğru.

SOKRATES: Yine büyük şeyler, büyüklüğün kendisi 101
sayesinde büyük, daha büyükler daha büyüktür. Küçük şeyler de kendinde küçük sayesinde küçük olurlar. Bundan sonra bir insanın diğerinden bir kafa boyu uzun olduğu söylendiğinde ya da küçük olanın o kadar küçük olduğu söylendiğinde bunu kabul etmeyeceksin. Hatta buna itiraz ederek şöyle diyeceksin: Bir şeyden daha büyük olan her şey, aslında büyüklüğün kendisinden dolayı büyüktür. Onun kendisini büyük yapan, bu büyüklüktür. Aynı b
durum küçüklük için de geçerlidir. Bir kimsenin

bir kafadan dolayı daha büyük, başka birininse bir kafadan dolayı daha küçük olduğunu söylersen, önce büyük aynı şeyden dolayı daha büyük, küçük olan da aynı şeyden dolayı daha küçük olacaktır; dahası, daha büyük olan, kendisi küçük olan bir şey sayesinde büyük olacaktır. Bir kimsenin küçük olan bir şeyden dolayı büyük olacak olması korkunç bir şeydir. Bunu söylemekten herhalde çekineceksindir.

KEBES: Evet.

SOKRATES: Yine on sayısının sekiz sayısından nicelik itibariyle daha çok olduğunu söylemek yerine, artı iki sayısı nedeniyle daha büyük olduğunu veya iki kulacın bir kulaçtan büyüklük sayesinde büyük olduğunu söylemek yerine, bir kulaçtan yarısı kadar fazlalıkla büyük olduğunu söylemekten çekineceksindir.

KEBES: Kesinlikle doğru.

c SOKRATES: Yine bire bir eklendiği zaman, ikinin varlığa gelme nedeninin toplama ya da birden ayrılmasının nedeninin bölme olduğunu söylerken çekinir miydin? Bir şeyin varlığa gelişi için, özünü meydana getiren şeyden pay almasından başka bir yol olmadığını açıkça söylemeyecek misin? Bu şekilde ikinin ortaya çıkmasında, ikilikten pay almasından başka bir neden görüyor musun? Özetle, her şey iki olması gereken şeyin ikinin kendisinden, bir olması gereken şeyin de birin kendisinden pay almasından ibarettir. Öte yandan bu toplama, bölme ve benzeri şeyleri kenara koyup, kendinden daha bilge olan insanların
d bu yanıtlarla nasıl ilgilendiklerine bak. Söylendiği gibi sen kendi tecrübesizliğinden korkacaksın ve bizim ilkemize uygun şekilde yanıt vereceksin. Birisi kalkıp ilkenin kendisine saldırırsa onunla ilgilenmeyip, ilkeden çıkan sonuçlara ve bunların kendi fikir-

lerinle uyuşup uyuşmadıklarına göre karar vereceksin. Eğer bu ilke hakkında çok açık bir şekilde bilgi edinmek zorunda kalırsan, o zaman çok daha değerli bir ilke ortaya çıkarıp bir sonuç alana kadar ilerlemeye çalışacaksın. Ancak bir hakikati ortaya çıkarmak e
istiyorsan, bir konu hakkında tartışanların yaptığı gibi hem ilkeden hem de ondan çıkan sonuçlardan yola çıkarak tartışmaya katılmayacaksın. Çünkü hakikatle hiç ilgilenmeyen birisi, ortalığı karıştırıp hoşa gidecek bir şeyler söyleyebilir. Sen onlar gibi olmayıp gerçek bir filozofsan eğer, söylediklerimi yaparsın.

SİMMİAS ve KEBES: Çok doğru. 102

EKHEKRATES: Phaidon! Zeus adına yemin ederim ki vermeleri gereken yanıtı vermişler. Çünkü Sokrates bir şaşkın için bile yeterince açıklayıcı şeyler söylemiş.

PHAIDON: Çok doğru Ekhekrates! Oradakiler de aynı görüşteydiler.

EKHEKRATES: Orada olmayıp şu an burada seni dinleyenler de aynı görüşteler. Sonra ne konuşuldu? b

PHAIDON: Sanırım bu konuda anlaşılmıştı. Çeşitli formların var olduğu ve başka şeylerin bu formlardan pay almak suretiyle onların adını taşıdığı konusunda aynı kanaate varıldıktan sonra Sokrates, şu soruyu sordu: Simmias Sokrates'ten daha uzun ve Phaidon'dan daha kısa dediğin zaman, Simmias'ta hem uzunluğun hem de kısalığın var olduğunu söylüyorsun, öyle değil mi?

KEBES: Evet.

SOKRATES: Oysa sen, Simmias Sokrates'i boyca geçiyor desen bu doğru olmaz. Çünkü Simmias, Simmias c
olduğu için değil, kendisinde bulunan bir büyüklükten dolayı onu geçer. Sokrates de Sokrates olmasından dolayı değil, fakat Simmias'taki büyüklükten ve kendisindeki küçüklükten dolayı geçilir.

KEBES: Haklısın.

SOKRATES: Phaidon'un Simmias'ı boyca geçmesi de aynı şekilde kendisinin Phaidon olmasından dolayı değil de, Simmias'ın küçüklüğüne göre Phaidon'un büyüklüğünden kaynaklanır.

KEBES: Doğru.

SOKRATES: Bu sayede Simmias'a hem büyük hem de
d küçük dedik. Küçüklüğü başkasının büyüklüğüne, büyüklüğü başkasının küçüklüğüne bağlı. Bu nedenle ikisinin arasında bir büyüklüğü var diyebiliriz. Sanki genelleştirmek istiyorum gibi görünebilir ama konu hemen hemen bu şekildedir.

KEBES: Haklısın.

SOKRATES: Benimle aynı görüşte olmanı istediğim için üsteliyorum. Bence büyüklüğün kendisi hem büyük hem de küçük olmayı istemez; içimizdeki büyüklük de kendiliğinden küçük olanı istemez ve kendisinden büyük olanı kabul etmez. Çünkü şu ikisin-
e den biri doğru olmalıdır: Ya küçük olan büyüklük kendisine doğru ilerlediğinde geri çekilir ya da o büyüklük yaklaşınca yok olur. Ancak büyüklük, küçüklüğü kabul ederek olduğundan farklı olmak istemez. Şimdi ben de olduğumdan farklı bir şeyi aldığımda, yani örneğin küçüklüğü alırsam küçük bir insan olurum. Fakat büyüklük, asla küçük olmayı istemez. Yine içimizdeki küçüklük de asla büyümeyi ve büyük olmayı arzulamaz. Zaten bir karşıt kendi-
103 sinin karşıtı haline gelmek de istemez. Ancak kendi karşıtıyla karşılaşırsa o zaman da ya oradan gider ya da yok olur.

KEBES: Evet.

O sırada, şu an kim olduğunu hatırlamadığım birisi lafa girdi ve şöyle dedi: "Tanrılar aşkına! Biraz önce, şimdi söylediklerinizin tam tersini söylemiyor

muydunuz? En küçükten en büyüğün, en büyükten de en küçüğün doğduğunu ifade etmemiş miydiniz? Gerçekten de karşıtlardan karşıtlar doğmuyor muydu? Oysa şimdi durumun böyle olmadığından söz ediyorsunuz."

Sokrates devam etti: Bize hatırlatarak çok iyi yaptın ama iki şey arasındaki farkı anlamadın. Biraz b
önce karşıtlardan karşıtın doğmasından söz etmiştik. Oysa şimdi karşıtın bizim içimizdeki karşıta ya da doğaya karşıt olamayacağını söyledik. Sevgili dostum! Bazı karşıtları olup, kendilerini karşıtların isimleriyle gösterdiğimiz şeyler vardı, ancak şimdi karşıtların kendilerinden söz ettik. Bunlar diğer şey- c
lerde mevcut olduklarından dolayı onların isimlerini taşırlar. Bence birbirlerinden doğmayı işte bu karşıtlar kabul etmez. Kebes! Bu adamın sözleriyle senin de kafan karışmadı mı?

KEBES: Hayır. Ancak şaşırmadım dersem de yalan olur.

SOKRATES: Bu durumda bir karşıtın kendisine karşıt olamayacağı konusunda aynı fikirdeyiz.

KEBES: Kesinlikle doğru.

SOKRATES: Peki, şu konuda da aynı görüşte olup olmadığımızı inceleyelim. Sıcak ya da soğuk diye bir şey var mı?

KEBES: Var.

SOKRATES: Bunlar kar ve ateşle aynı şeyler mi?

KEBES: Zeus adına yemin ederim ki hayır. d

SOKRATES: Yani sıcak ve soğuk ile ateş ve kar ayrı şeyler.

KEBES: Evet.

SOKRATES: O halde kar, kar olduğu için sıcağı içinde kabul etmez, ayrıca biraz önce söylediğimiz gibi kar hem sıcak olmayacak hem de sıcak yanına geldiğinde ya ona katılacak ya da yok olacak.

KEBES: Tabii ki.

SOKRATES: Aynı durum ateş için de geçerlidir; o, soğuk kendisine yaklaştığında ya çekilecek ya da yok olacaktır. Ancak soğuğu içine alması halinde hem ateş hem de soğuk olamayacaktır.

e KEBES: Doğru.

SOKRATES: Bazen düşünce, düşünce ismini taşımayı hak etmez. Bahsedilen düşünce dışında, düşünce şekline sahip olan şey de bu ismi taşır. Daha iyi anlatabilmek adına bir örnek vereyim. Tek sayı her zaman tek anlamını taşımalıdır, değil mi?

KEBES: Evet.

104 SOKRATES: Bu ismi sadece o mu taşır? Yani tekin kendisi olmayan ama kendi doğası asla tekten ayrılmayan ve kendi isminden fazla olarak tek ismini taşıyan bir şey var mıdır? Örneğin üç ve çok sayıda sayı için bu geçerlidir. Üç sayısını örnekleyelim. Üç sayısının hem kendi ismi olan üç ile hem de tek

b olarak adlandırılmasına karşı mısın? [b] Ayrıca üç, beş ya da sayıların yarısı, doğaları gereği tek adını taşımasalar da her zaman tektirler. İki, dört ve diğerleri için de her zaman çiftin doğasını almasalar da çift oldukları söylenebilir. Benimle aynı düşüncede misin?

KEBES: Elbette.

SOKRATES: O halde şuna dikkat et: Bu karşıtlar sadece birbirlerini dışarıda bırakmıyorlar, aynı zamanda birbirlerine karşıt olmaksızın bazı karşıtları içlerine alıyorlar. Ancak bu gibi şeyler, kendilerine karşıt bir fikir almayıp onun yaklaşmasıyla ya yok olurlar ya

c da giderler. Üç sayısı üç olarak kalırken çift olmaktansa her şeyi içine alır ve yok olur, değil mi?

KEBES: Tabii ki.

SOKRATES: Buna karşın iki üçe karşıt değildir.

KEBES: Elbette.

SOKRATES: Öyleyse, karşıtların yaklaşması karşısında, yerlerinde kalmayı kabul etmeyen yalnızca formlar değildir, karşıtlarının yaklaşmasını istemeyenler başka şeyler de vardır.

KEBES: Çok doğru.

SOKRATES: İstersen şimdi bunların ne olduklarına bakalım.

KEBES: Tamam.

SOKRATES: Tamam, Kebes. Bu şeyler sadece kendilerinde olanları değil aynı zamanda kendi şekilleriyle beraber karşıt şekilleri de almaya zorlanan şeyler değil midir? d

KEBES: Anlayamadım.

SOKRATES: Biraz önce söylediğimizden farklı bir şey yok. İçinde üç sayısı olan bir şey sadece üç sayısına değil aynı zamanda tek olmaya da mecburdur. Buna bir itirazın yok sanırım.

KEBES: Yok.

SOKRATES: Bu şeyin içinde kendisini oluşturan karaktere karşıt bir şey asla barınamaz değil mi?

KEBES: Kesinlikle doğru.

SOKRATES: Bu durumda onu oluşturan şey tekin formu mudur?

KEBES: Evet.

SOKRATES: Buna karşıt da çift mi?

KEBES: Doğru.

SOKRATES: O halde, çift asla üçün içine giremeyecektir. e

KEBES: Tabii ki.

SOKRATES: Yani üçün çift içinde yeri yok mu?

KEBES: Yok.

SOKRATES: Peki, üç ve çift arasında bir ilişki var mı?

KEBES: Hayır.

SOKRATES: Şimdi şunu soruyorum: Kendileri belli bir şeye karşıt olmakla birlikte, söz konusu karşıtı kabul etmeyen şeyler nelerdir? Örneğin üç sayısı çift ile karşıt olmamasına rağmen, daha fazla karşıtlığı istemez. Çünkü bir ve iki ya da ateş ve soğuk örneklerinde olduğu gibi, o, her zaman kendi karşıtıyladır. Bu
105 söylediklerimi doğru buluyor musun? Sadece kendi karşıtını değil aynı zamanda yaklaştırdığı şeye karşıt olanı kendisiyle getiren de kendi getirdiğinin karşıtını kabul etmez. Bazı konuların defalarca tekrarlanmasında yarar vardır. Şöyle bakalım: Beş
b sayısı çift, on sayısı da tek düşüncesini kabul etmezler. Aralarındaki iki kat farkın kendisi de başka bir şeyin karşıtı olabilir. Ancak o da teki, yarım, bir buçuk ya da benzeri bir karakteri kabul etmeyecektir. Benzeri durumdaki diğer parçalar da kabul etmezler. Kebes! Benimle aynı düşüncede misin? Dinliyor musun?

KEBES: Evet dinliyorum ve seninle aynı düşüncedeyim.

SOKRATES: Şimdi başladığımız yere geri dönelim. Sorularımda kullandığım kelimelerin aynılarını kullanmamaya çalış. Benim yaptığım gibi yapmaya çalış. Daha önceden söylediklerimin dışında kesin olan bir şey daha var. Bana sıcak olması için bedende
c ne bulunması gerektiğini sorsan, sana cahil biri gibi "sıcaklık" yanıtını vermeyeceğim. Biraz önce konuştuklarımızdan yola çıkarak yanıtın "ateş" olduğunu söyleyeceğim ve bu daha bilgece bir yanıt olacak. Yine bir bedenin hasta olması için ne gerektiğini sorsan "hastalık" değil "humma", bir sayının tek olması için ne gerektiğini sorsan "teklik" değil "birlik" yanıtını vereceğim. Diğer şeyler için de aynısı geçerli. Söylediklerimi anladın mı?

KEBES: Evet anladım.

SOKRATES: Peki, bedenin canlı olması için gereken şey nedir?
KEBES: Ruh.
SOKRATES: Her zaman böyle midir? d
KEBES: Tabii ki.
SOKRATES: Ruh nerede olursa olsun, oraya hayat getirir mi?
KEBES: Elbette.
SOKRATES: Peki, hayatın karşıtı olan bir şey var mıdır?
KEBES: Olmalı.
SOKRATES: Nedir o?
KEBES: Ölüm.
SOKRATES: Bu durumda ruhun, kendisinde olanın karşıtını kabul etmemesinde garipsenecek bir şey yoktur. Biraz önce tam da bunları söylemiştik.
KEBES: Doğru.
SOKRATES: Biraz önce çift düşüncesini kabul etmeyene ne demiştik?
KEBES: Çift olmayan.
SOKRATES: Doğru ve güzeli kabul etmeyene?
KEBES: Doğru ve güzel olmayan. e
SOKRATES: Tamam, peki ölümü kabul etmeyene ne diyeceğiz?
KEBES: Ölümsüz.
SOKRATES: Yani ruh ölümü kabul etmez.
KEBES: Evet.
SOKRATES: Bu durumda ruh ölümsüzdür.
KEBES: Doğru.
SOKRATES: Tamam artık bu konunun ispatlandığını söyleyebilir miyiz?
KEBES: Evet Sokrates! Bu konuda yeterince konuştuk.
SOKRATES: Kebes! Çiftin yok olmaması gerekiyorsa, 106
üçün de yok olması mümkün müdür?
KEBES: Tabii ki.

SOKRATES: Peki, ya soğukluk için de aynı şey geçerli olsaydı. Kara sıcaklık yaklaştıkça kar erimeden kalacaktı. Kar yok olmadığı gibi aynı zamanda sıcaklığı da kabul etmeyecekti.

KEBES: Haklısın.

SOKRATES: Bence bu durumda yani soğuk için yok olmazlık söz konusuysa, ateş soğuğa yaklaştığında ateş sönmez, yok olmaz, sadece oradan ayrılır.

KEBES: Dediğin gibi olmalı.

b SOKRATES: Ölümsüz birisi hakkında da aynı şey söylenemez mi? Ölümsüz olan aynı zamanda yok olmayansa, ölüm ruhun yanına geldiğinde ruhun yok olması imkânsızdır. Daha önceden de söylediğimiz şekilde, ruh ölümü kabul etmeyecek ve ölmeyecektir. Yine üç ya da tekin çift olamayacağını, ateş ya da ateşteki sıcaklığın da soğuk olamayacağını söylemiştik. Tek kendisine çift yaklaştığı zaman çift olamaz, ama yok olmasını ve tekten çifte dönüşmesini engel-
c leyen nedir? Bu soruya, tek yok olmaz diye yanıt veremeyiz. Çünkü çift olmayan yok olmaz değildir. Eğer yok olduğunu kabul edersek, çiftin yaklaşması karşısında tek ve üçün çekildiklerini söylememiz gerekir. Ateş, soğuk ve diğer şeyler için de aynı şeyi söyleyeceğiz, değil mi?

KEBES: Kesinlikle.

d SOKRATES: Bu durumda ölümsüz olanın yok olmazlığı konusunda hemfikirsek, ruhun da ölümsüz ve yok olmaz olduğunu söyleyeceğiz. Durum böyle değilse başka ispat arayacağız.

KEBES: Buna gerek yok. Çünkü ölümsüz olan yok olmayı kabul etmediği için, yok olmayan bir şey bulması zordur.

SOKRATES: Ancak bence tanrı, yaşam ya da içinde ölümsüzlük olan diğer şeyler söz konusu olduğunda, herkes yok olmaz oldukları konusunda hemfikir değil.

KEBES: Zeus adına yemin ederim ki dediğin doğru.

SOKRATES: Bu durumda ölümsüz olan yok olmayansa, ruhun ölümsüz olduğu gibi yok olmaması da gerekir değil mi? e

KEBES: Tabii ki.

SOKRATES: Bu durumda insana ölüm yaklaştığında, aslında ölecek olan kendisindekidir. Oysa ölümsüz olan kurtulur ve yoluna devam eder.

KEBES: Doğru.

SOKRATES: Kebes bu durumda ruhun ölümsüzlüğü ve yok olmazlığı gerçektir. Ruhlarımız Hades'te var olacaklardır. 107

KEBES: Doğru Sokrates. Bunun üzerine söyleyebilecek bir şeyim yok, ayrıca sözlerinde itiraz edeceğim bir nokta da yok. Ancak Simmias ya da başka birisinin söyleyecekleri varsa konuşsunlar. Çünkü bu konularda konuşmak istiyorlarsa bundan başka fırsatları olacağını sanmam.

SİMMİAS: Benim de bu sözlere bir itirazım yok. Ancak gerek incelenen konunun genişliği gerekse de insanın ne kadar zayıf olduğu konusundaki görüşüm, Sokrates'in söyledikleri konusunda bazı soru işaretlerine yol açıyor. b

SOKRATES: Simmias! Sadece bunlarda değil, daha önceden konuştuğumuz ilk şeylerde bile, ne kadar kesin de olsalar, her zaman soru işaretleri bulunur. İşte bu yüzden, onları incelemek gerekir. Evet istenenleri net bir şekilde ayırt ettikten sonra, sanırım düşüncenin peşinden gideceksiniz, bir yerden sonra da iyice emin olduğunuzda bunu bırakacaksınız.

SİMMİAS: Haklısın. c

SOKRATES: Sevgili dostlarım! Eğer ruh ölümsüzse bu sadece yaşam zamanı için değil, onun öncesi ve sonrası için de geçerlidir. Böyle düşünmeyen birisi

büyük bir hata yapıyor demektir. Ölümün her şeyin bitişi olduğunu varsayalım. Kötüler için ölüm beden ve ruhlarından kurtulmak olduğuna göre, bu onlar için ne güzel olurdu. Oysa ruhun ölmediği açıkça ortada olduğuna göre bu kötülüklerden mümkün olduğunca kaçmanın ve iyi ve erdemli olmanın
d gerektiği ortadadır. Çünkü söylenenlere göre insan Hades'e giderken yanında sadece ölüme yararlı ve zararlı olan eğitimi dışında bir şey götürmez. Ölümden sonra kader, insanın yaşamı boyunca
e yanında yer alan melekle birlikte, ölülerin ruhlarının toplanması için onları gidecekleri yere götürme işini üstlenir. Ruhlar bundan sonra kendilerini öteki dünyaya götürmek zorunda olan rehberler aracılığıyla Hades'ê gitmek zorundadırlar. Yaşamaları
108 gerekeni yaşadıktan sonra, bu rehber onları uzun bir süreden sonra yeniden bu dünyaya getirir. Ancak bu yolculuk Aiskhylos'un[7] Telephos'da anlattığı gibi değildir. Ona göre Hades'e giden yol oldukça basittir. Ancak bence öyle değil, zaten öyle olsaydı rehbere gerek olmazdı. Eğer tek bir yol olsaydı, başka yola girme tehlikesi olmazdı. Bence bu yolun çok sayıda yan yolu var ve oldukça karmaşık bir yol. Din ve gelenekler, bana söylediğimin doğruluğunu gösteren çok sayıda kanıt veriyor. Sonuçta bilgelik sahibi bir ruh, rehberin peşinden gider ve ne olacağını bilir. Bedenin zevklerinin peşinden koşan ruh ise uzun süre boyunca bedenin ve dün-
b yanın peşinden gitmeye çalışır. Ancak uzun süreli, yorucu ve oldukça zahmetli bir yolculuktan sonra direnmesine karşın buraya getirilir. Ruhların toplan-

7 MÖ 6 ve 5. yüzyıllarda yaşamış Yunan tragedya yazarı. En çok bilinen oyunları arasında *Zincire Vurulmuş Prometheus*, *Persler* ve *Oresteia* yer almaktadır.

ma yerine gelindiğinde, ona benzeyen diğer ruhlar gibi davranarak kötülük yapan, haksız yere insan öldüren ruh, herkesin kendisinden kaçtığını görür. Hiç kimse ona yardımcı olmak ve rehberlik yapmak niyetinde değildir. Bir süre boyunca etrafta boş boş dolaştıktan sonra, zorunluluk onu gitmesi gereken yere zorla gönderir. Öte yandan tüm yaşamını c
erdemli ve ölçülü bir şekilde geçiren ruh ise tanrılar tarafından gönderilen rehberle gitmesi gereken yere kolayca ulaşır. Dünyada çok sayıda güzel yer vardır. Bana bu konulardan söz eden birisi, dünyanın, onun büyüklüğü hakkında konuşanların söylediklerinden çok daha büyük olduğunu söylemişti.

SİMMİAS: Sokrates! Tam olarak ne demek istiyorsun? d
Bana da dünya hakkında çok şey anlattılar, ama bunlar söylediklerinle aynı değildi. Anlatırsan sevinirim.

SOKRATES: Simmias! Sana bunu anlatmak için Glaukos'un[8] ustalığına sahip olmaya gerek yok. Fakat oradakileri tanımlamak biraz zor görünüyor. Bakalım Glaukos'un ustalığı yeterli olacak mı? Belki ben de ondan bir şey anlamamışımdır. Hem anlatmaya kalkışırsam acaba konunun genişliği benim isteğime yanıt verecek mi? Yine de dünya- d
nın şekli ve bölgeleri hakkında bildiklerimi sana anlatacağım.

SİMMİAS: Ben de bunu istiyorum.

SOKRATES: Şunu söyleyebilirim: Dünya yuvarlaktır, bunu bilmek için hava, basınç ya da başka bir şeye gerek yoktur. Dünyayı tutan en temel şey gökyüzü 109
parçalarının bir türden olmaları ve yeryüzünün denkliğidir. Çünkü denklik olan, aynı türden olan,

8 Yunan mitolojisinde Sisphyos'un oğlu.

çevrenin ortasında denklik halinde bulunan hiçbir şey başka yöne doğru eğilmeyecektir. O, böylece düşmeden sabit kalabilir. Benim inandığım şey bu.

SİMMİAS: Haklısın.

b SOKRATES: Bir şey daha var. O da dünyanın çok büyük olduğudur. Phasis'den Herakles sütunlarına[9] kadar olan bölgede, bizler su kenarındaki karınca ya da kurbağalar gibi küçük bir yer kaplarız. İnsanlar bunlara benzer çok sayıda yere yerleşmiş durumdalar. Çünkü dünyanın her yerinde su, sis ve havanın olduğu büyük çukurlar vardır. Ancak yeryüzü, üzerinde yıldızlar olan ve bu konudaki fikir sahiplerinin "eter" diye adlandırdıkları havayla çevrili
c bir gökyüzüne sahiptir. Yeryüzü çukurlarında biriken su, hava ve sis bu "eter"de toplanır. Biz de bu çukurlardan birinde yaşadığımız için, yeryüzünün üstünde ya da altında yaşadığımızdan kuşkulanmıyoruz. Okyanusun dibinde olan bir insan, her yere aynı uzaklıkta olmasına karşın, kendisinin denizin üstünde olduğunu sanabilir. Bu, onun güneşi ve gökyüzünü suların arasında görmesine benzer. Onun ağırlığı ve zayıflığı suyun üstüne
d çıkmasına engeldir, fakat denize batmış olan bu insan, bizim olduğumuz yere doğru kafasını kaldırması halinde, nerenin daha güzel ve saf olduğunu görebilir. Onun olduğu yeri de hiç kimse görmediğinden, kimse ona bir şey öğretmez. Bizler de aynı şeyi yaşıyoruz. Yeryüzündeki bir çukurda yaşarken, aslında onun üstünde olduğumuzu sanıyoruz. Yıldızların oldukları yer gökyüzüymüş
e gibi ona hava diyoruz. Burada da aynı şey vardır.

9 Yani Gürcistan'dan Cebelitarık'a kadar olan bölge.

Zayıflığımızdan dolayı, havanın bir yanından diğer yanına gidemiyoruz. Eğer birisi kanatlanıp uçsaydı ve aynı balık gibi deniz yüzeyine çıkıp dışarı bakabilseydi, o da dışarıdaki dünyayı fark edebilirdi. Doğamızda bu güç var. İşte bunu yaparsak, asıl konu olan gerçek gökyüzünü, ışığı ve toprağı 110
fark edebiliriz. Bu toprak, kayalar ve diğer yerler, denizdeki tuzluluğun onu bozması gibi bozulmuştur. Denizdeki hiçbir şey bitmez, yetkin hiçbir şey yoktur, olanlar da mağaralar, kum, epeyce çamur ve toprağın karıştığı bataklıklardır. Kısacası dünyanın güzellikleri ile karşılaştırılabilecek durumda b
değildir. Bu açıdan dünya daha üstündür. Tam da burada bir hikâye anlatmak gerekir. Simmias! Gökyüzünün altındaki yeryüzü hikâyelerini dinlemek gerekir.

SİMMİAS: Sokrates! Bu hikâyeyi dinlemeyi çok isteriz.

SOKRATES: Tamam başlıyorum. Yeryüzü, yukarıdan bakan birisine on iki parçalı bir yuvarlak olarak c
görünür. Bu yuvarlağın bazı yerleri, ressamların kullandıkları resimlerdeki renklere benzer şekildedir. Oysa yukarıdaki dünyanın tamamı böylesi renklerden meydana gelir, bizimkilerden çok daha parlak ve saf olan renkler barındırır. O, bir yerde erguvan renkli muhteşem bir güzellik iken, bir başka yerde beyaz kardan ya da kireçten bile daha beyazdır. Kendisini süsleyen renkler bizim gördüklerimizden çok daha güzeldirler. Bizim yeryüzümüzün hava ve su ile dolu çukurları, diğer d
renklerden daha özel bir renge sahiptir. Onda yeryüzünün durumuna uygun olarak ağaçlar, meyveler, çiçekler vardır. Benzeri bir şekilde dağlardaki kayalar daha güzel, renk bakımından diğerlerinden daha üstündür. Yeryüzündeki küçük değerli

taşlar yani beyaz taşlar, zümrütler ya da diğer
e taşlar kayaların birer parçasıdır. Uzaklarda, böyle şeyler olmasa da bütün taşlar değerli ve güzeldirler. Bu durumun nedeni, bu taşların su yatağında olmalarıdır. Buradaki taşlarda, bizde olduğu gibi toprağa ya da çeşitli hayvan ve bitkilere hastalık getiren tortular ya da tuzlanma ile bozulmuşluk
111 söz konusu değildir. Ayrıca yeryüzünde altın, gümüş ve başka değerli şeyler de vardır. Bu süsler kendi doğaları gereği dünyanın çok sayıda yerine yayılmışlardır. Bu manzara, yeryüzünü izleyenler için çarpıcı bir görüntüdür. Onun üzerinde olup dünyamızdakilere benzeyen çok sayıda hayvan da vardır. İnsanların bir kısmı, aynı buradakiler, yani deniz kıyısında oturanlar gibi hava kıyısında, bir kısmı sağlam toprağın yanındaki toprakta, bir kısmı adalarda yaşarlar. Kısacası, bizim için deniz ve suyun taşıdığı anlam, onlarda hava için geçer-
b lidir. Bizim için hava, su neyse, onlar için de hava odur. Daha ılıman bir iklime sahip olduklarından dolayı, dünyadakilerden daha uzun yaşarlar. Hava sudan, eter de havadan daha saftır. Bu sayede onlar bizlerden birçok konuda daha üstündürler. Tanrılarının gerçekten içinde yaşadıkları koruları
c ve tapınakları vardır. Tanrılar kendilerini onlara duyurmak için seslenirler, bazen de görünürler. Bu nedenle onlarla birebir iletişim kurarlar. Güneş, ay ve yıldızları oldukları şekilleriyle görürler. Evet, böyle bir mutluluğa sahiptirler.

Söz konusu dünyanın özünde bunlar var. Onda iç kısımlar oyuk yerlerinin devamıdır. Daire şeklinde sıralanmışlardır. Yaşadıklarımıza göre daha derin ve geniştirler. Bazıları bizimkilerden daha

derindir ama geniş değildir. Bazılarıysa daha geniş d
ama daha derin değildir. Ancak yerin altındaki tüm
bu bölgeler birtakım deliklerle, tıpkı havuzlarda
olduğu gibi, birbirlerine bağlanırlar. Ayrıca son
derece büyük, içinde soğuk ya da sıcak sular ve ateş
akan kocaman nehirler vardır. Kimileri tertemiz
kimileri çamurlu suyu taşır. Sicilya'da da lavdan e
önce çamur, ardından da lav akar. Durum tıpkı
buna benzer. Sel bastığında suyun yönüne göre
çeşitli bölgeler suyla dolar. Suların yükselme ya da
alçalmalarının nedeni, bir terazi kefesinin hareketine
benzer. Eğer yeryüzündeki uçurumlardan biri diğer
yana geçerse en büyüğü de o olur. Homeros'un şu 112
sözlerinde kastedilen de aynı şeydir: "Çok uzakta,
yerin altında, uçurumlarda." Diğer şairler de aynı
yerden söz ederler. Gerçekten de tüm nehirler aynı
uçuruma dökülürler ve bu uçurumdan doğarlar.
Her nehir aktığı bölgenin özelliklerini alır. Buradan b
doğmalarının ya da burada sonlanmalarının nede-
ni, orada herhangi bir yatak ya da desteklerinin
olmamasıdır. Etraflarındaki hava ve rüzgâr da
aynı şeyi yapar. Hangi tarafa eğim yaparlarsa
suyun hareketine göre ilerlemek zorundadırlar.
Tıpkı nefes almak gibi. Nefes alırken, siz alsanız
da verseniz de nefes aynı şekilde devam eder. Su c
ile titreşen nefes, gerek alınırken gerek verilirken
müthiş bir rüzgâr oluşturur. Eğer su, aşağı çekili-
yorsa yeryüzünden geçer ve diğer akıntılara karı-
şır. Etrafındaki nehir yataklarını da tulumbayla
doldurur. Eğer tam tersine bizim yanımıza gelmek
için oradakileri boşaltıyorsa, bu kez buradaki-
leri doldurur. Doldukları zaman akarak toprağı
geçerler ve her nehir açık bulduğu yöne doğru

d ilerler. Böylece göller, nehirler ya da kaynaklar ortaya çıkar. Ardından yeniden yer altına girerler. Bazıları geniş, bazıları daha çok ya da az sayıda olmakla beraber gelip Tartaros'a[10] dökülürler. Kimileri doğdukları yerin altına, kimileri daha da alta dökülür. Ama en nihayetinde hepsi de doğdukları yerlerin altında bir yere dökülürler. Kimileri karşı yönde akarken, kimileri aynı yönden giderler. Dalgaların da en sonunda geldikleri yer burasıdır. Çoğu zaman bir yılan gibi etrafı dolaşarak dökül-
e dükleri yerin mümkün olduğunca altına inerler. Her iki taraftan da merkeze doğru gidilebilir ancak daha aşağıya inilemez. Çünkü merkezin iki tarafından biri, diğerinin yükselişinin kaynağı durumundadır. Başka sular da vardır. Bunlar büyük ve değişiktirler. Dört tanesi diğerlerinden öne çıkar. En büyük ve merkezden en uzak olanı, okyanustur.
113 Tüm dünyayı sarar. Okyanusun karşısında ve her yönde akanın ismi Akheron'dur.[11] Okyanus çöllerden geçip yerin altından ilerler ve Akherosiada'ya dökülür. Ölülerin ruhlarının çoğu buradadır. Bir kısmı kısa, bir kısmı uzun bir süre burada kalırlar ve ardından yeniden canlıların arasına karışmak için yola çıkarlar. Üçüncü nehir diğerlerinin tam ortasından akar. Kaynağının yakınında kuvvetli bir ateş vardır ve geniş bir yere dökülür. Burada bizim denizimizden daha büyük, içi su ve çamurla
b dolu bir göl oluşturur. Bulanık ve çamurlu bir halde bu gölden çıkar ve yer altına fakat ters yönde ve kendi suyuna karışmadan Akherousiada'ya kadar

10 Yunan mitolojisinde Hades'in en alt kısmında yer alan bölüme verilen isim.

11 Yunan mitolojisinde ölülerin geçmek zorunda oldukları nehir.

uzanır. Sonra Tartaros'un aşağısına dökülür. Bu nehrin ismi Pyriphlegethon'dur. Lavları dünyanın çeşitli yerlerine savrulur. Dördüncü nehir ise bunun karşısındadır. Anlatılanlara göre son derece korkutucu mavilikte olan bir yere dökülür. Buranın ismi Stygianos'tur. Nehir döküldüğü Styks gölünü c
oluşturur. Sularını buraya boşalttıktan sonra, korkunç özellikler kazanarak yer altında yok olur ve en sonunda Pyriphlegheton'un tersi yönde akar. Karşıdaki Akherousiada gölünün yakınlarında onun önüne çıkar. Suyu başka bir suyla karışmaz. Daha sonrasında Pyriphlegeton'un karşısında Tartaros'a dökülür. Şairlerin anlattıklarına göre bu nehrin ismi Kokytos'tur.

Nehirlerle ilgili olarak söyleyeceklerim bu şekil- d
de. Her insan, kendi rehberi tarafından buralara getirilir. Erdemli ve düzgün bir yaşam sürenler de kötülük yapanlar da burada yargılanacaklardır. Sıradan bir yaşam süren insanlar kendilerine ayrılmış olan göle ulaştırılmak için kayıklarla Akheron yoluna gelirler. Burada kalırlar. Cezaları ve affedilmeleri burada gerçekleşir. İyi yaptıkları şeyler
için ödüllerini alırlar. Bazılarının suçları büyüktür. e
Bunlar adalete ve yasalara karşı gelmiş ve çok sayı-
da insan öldürmüşlerdir. Affedilmeleri söz konu- 114
su olmadığı için, Tartaros'a atılırlar. Büyük suç işlemiş ama affedilmeleri mümkün olanlar, yani bir anlık öfkeyle anne ya da babalarına vuranlar da benzer şekilde Tartaros'a gönderilirler. Ancak burada bir yıl kalırlar ve sonunda dalgalar kabarır. Cinayet suçluları Kokytos'a, anne ve babalarına vuranlar ise Pyriphlegethon'a atılırlar. Akıntıyla Akherousiada bataklığının kıyısına geldiklerinde,

bağırarak öldürdükleri ya da vurdukları insanların isimlerini söylerler. Ardından yalvarmalar başlar. Öncelikle kendilerinin bataklıktan çıkarılmasını ve kabul edilmeyi isterler. Eğer başarabilirlerse diğer tarafa geçerler ve cezaları sona erer. Başaramazlarsa, yeniden Tartaros'a ve nehirlere dönerler. Kötülük yaptıkları insanlar kendilerini affedene kadar cezalarını çekmeye devam ederler. Çünkü cezaları böyledir. Yaşamları erdemli ve tanrıların beğenisini kazanacak şekilde geçenler, yeryüzünün alt kısımlarında yer almazlar. Onlar bir yere yerleşirler, aralarında felsefe sayesinde yeterince arınmış olanlar sonsuza dek bedensiz bir şekilde yaşarlar. Yukarıdakilerden daha güzel yerlere yerleşirler. Bunları anlatmak kolay değil hem zaten fazla zamanımız da yok. Simmias! Şimdi anlattıklarım, yaşamımız boyunca bilgelik ve erdem kazanmamızı gerektirir. Ödül güzel, beklenti de büyüktür.

Öte yandan, her şeyin söylediğim gibi olduğunu ifade etmek kolay değildir. Ruhlarımız ve yaşadığımız yerler için bunlar doğru veya doğruya yakın şeyler olsalar da ruhlarımızın ölümsüzlüğünden kuşku duymadığımıza göre bu iddiada bulunmak doğrudur. Evet, ölümsüzlüğe inanmak göze alınabilir bir deliliktir. Bu, gerçekten de güzel bir tehlikedir. Bunları birer dua gibi sürekli kendi kendimize tekrarlamalıyız. Bu hikâyeyi işte bu nedenle uzun zamandır inceliyorum. Bunları düşünerek insanlara kötülük yapmayı, beden zevklerini ve süslerini terk eden insan, kaderinden emin olmalıdır. Çünkü o, bilgiyle ilgilenen zevklere yabancı bir süsle değil kendine özgü bir ölçülülük, cesaret, erdem ve

hakikat süsleriyle süslenmiştir. İnsan, kader kendisini Hades'e çağırdığında bu şekilde hazır bekler. Simmias! Kebes! Hepimiz bir gün buraya gideceğiz. Bir tragedya şairinin dediği gibi, "kaderim beni çağırıyor". Artık yıkanma zamanım yaklaştı. Zehri içmeden yıkanmam daha iyi olacak. Kadınları ölü yıkama işiyle uğraştırmamak gerekir. b

KRİTON: Sokrates! Çocuklarınla ya da diğer işlerinle ilgili söyleyeceğin bir şey yok mu? Sana olan sevgimizden dolayı bununla ilgilenmek bizim görevimizdir.

SOKRATES: Haklısın Kriton! Her zaman söylediğim gibi. Yeni bir şey yok. Kendinize iyi bakın. Doğruluğunu belki şimdi kabul etmeyeceksiniz ama yine de söyleyeceğim: Yaptığınız her şeyle bana da yardımcı olacaksınız. Bana, benim olanlara, kendinize yardımcı c olacaksınız. Eğer kendinizi umursamadan yaşarsanız, eskiden olduğu gibi şimdi de bir iz üstündeymişçesine söylediklerimi unutarak yaşamak isterseniz, bugün verdiğiniz sözlerin ne önemi ne de değeri kalır. Bunu yapmamalısınız.

KRİTON: Söylediklerini yapmak için elimizden geldiğince çalışacağız. Ancak cenaze töreni nasıl olacak?

SOKRATES: Nasıl isterseniz öyle yapın. Sadece beni tutun yeterli. Sevgili dostlarım! Şimdi sizlerle konuşan ve bu kanıtları ortaya döken insanın Sokrates olduğuna, Kriton'u ikna edemiyorum. Birazdan ölecek olan Sokrates, olduğumu sanıyor. Halen cenazemin nasıl olacağını soruyor. Daha önceden de söylediğim gibi zehri içtikten sonra yanınızda olmayacağım, mutlu insanların yanında sonsuz mutluluğa kavuşacağım. Bu nedenle sizi ve kendimi teselli etmek için söylediğim sözler boşuna. Beni Kriton'a karşı savunun ama

d bunu yaparken, onun hâkimlerine beni savunduğu gibi yapmayın. O kalacağıma yemin etmişti, sizler ölünce kalmayacağımı ona anlatın. Bedenimin yakıldığını ya da gömüldüğünü gördüğünde korkunç acılar çektiğimi zannedip benim için üzülmesin. e Sokrates'i mezarına koyduğunu falan söylemesin. Sevgili Kriton! Söylediğim şeye dikkat et. Dilde yapılacak yanlışlık, sadece dile değil aynı zamanda ruha da kötü etki yapar. Ya da istersen benim cesedim olduğunu söyle. Evet, evet... bildiğin şekilde 116 göm.

Sokrates sözlerini tamamladıktan sonra ayağa kalktı ve yıkanmak için yan odaya geçti. Kriton olduğumuz yerde kalmamızı söyleyerek peşinden gitti. Konuştuklarımızı tekrar gözden geçirdik. Yine yaşanan felaketin büyüklüğü hakkında konuşarak onu b bekledik. Adeta babasız kalmıştık, bundan sonra birer yetim gibi olacaktık. Yıkandıktan sonra çocukları yanına getirildi. İkisi küçük, biri büyük üç çocuğu vardı. Sonra bazı kadın akrabaları geldi. Kriton, onlara bazı şeyler söyledi, ardından kadınların ve çocukların gitmelerini istedi. Bizim yanımıza geldi. c Güneş batmak üzereydi ve Sokrates uzun süredir içerideydi. Yanımıza gelip oturdu, bundan sonraki konuşma kısaydı. Çünkü on birlerin adamı içeri geldi. Şöyle dedi: "Sokrates! Sana diğer insanlara kızdığım gibi kızamıyorum. Hâkimler böyle emretti, zehir içeceksiniz dediğim zaman bana kızıyor ve beni lanetliyorlar. Diğerlerinin tam tersine, senin en cesur, en yumuşak ve buraya gelenlerin en iyisi olduğunu düşündüm. Şimdi de bana kızmadığından eminim. Buna neden olanları çok iyi biliyor d ve tanıyorsun. Buraya neden geldiğimi biliyorsun,

kaderinde ne varsa onu yaşayacaksın. Elinden geldiğince dayanmaya çalış." Sokrates ona doğru döndü ve "Söylediklerini yapacağım," dedi. Sonra bize doğru döndü ve devam etti: "Şu adam ne kadar da nazik. Burada kaldığım sürece konuşmak için hep yanıma geldi. Çok iyi bir insan, ne kadar temiz ve iyi kalpli. Şimdi de benim için ağlıyor. Hadi Kriton! Sözünü dinleyelim. Ezilmişse zehri getirin, ezilmemişse ezin." e

KRİTON: Sokrates. Sanırım daha güneş gökyüzünde, dağların tepesinde. Çoğu kimsenin güzelce yiyip içtikten hatta seviştikten sonra zehri içtiklerini biliyorum. Acele etmene gerek yok, henüz zaman var.

SOKRATES: Tabii ki Kriton! Bahsettiğin bu insanlar ölümü bir kazanç olarak görmüyorlar. Oysa benim 117
böyle bir şey yapmamam gerekir. Zehri biraz daha geç içmem halinde elime geçecek bir şey yok. Artık bağlı olmadığım bir yaşamı korumaya çalışmakla komik duruma düşerim. Bu kadar konuşmak yeterli. Hadi artık söylediğimi yap.

Kriton yanındaki köleye işaret verdi. Köle dışarı çıktı ve bir süre sonra zehri verecek adamla birlikte içeri girdi. Zehir bir kap içinde ezilmiş bir şekilde getiriliyordu. Sokrates adamı gördüğünde "Sen bu işleri bilirsin, ne yapmam gerekir?" diye sordu. b
Adam "Fazla bir şey yapmana gerek yok. Zehri içtikten sonra bir süre yürü. Bacaklarında ağırlık hissettiğinde uzan." dedi ve ardından kabı uzattı. Sokrates inanılmaz bir sakinlik içinde, en ufacık bir korku belirtisi göstermeden, sert bakışlarıyla "Bunun bir kısmını bir tanrı için dökebilir miyim?" dedi. Adam da zehrin "sadece bir içimlik hazırlan- c

dığını" söyledi. Sokrates "Tamam, bu dünyadan ayrılırken en azından bunu kolaylaştırmaları için tanrılardan yardım istemek bir görevdir. Benim de isteğim bu. Umarım dileğimi yerine getirirler. Tanrı kabul etsin." Ardından hiç tereddüt etmeksi-
d zin, korkmadan ve iğrenmeden zehri sonuna kadar içti. O ana kadar ağlamamak için zor durmuştuk. Ancak zehri içip bitirdiğini görünce kendimizi tutamadık. Ben de duramadım, gözyaşlarım boşaldı. Yüzüm örtülüydü, böyle bir arkadaşımı kaybedeceğim için ağlıyordum, evet bu gözyaşları, daha çok kendi felaketim içindi. Benden daha önce kendisini tutamayan Kriton dışarı çıkmıştı. Hiç durmadan ağlayan Apollodoros da bağırmaya başladı.
e Sokrates dışındaki herkes gördüklerinden dolayı çok üzgündü. Daha sonra Sokrates bağırdı ve şöyle dedi: "Kadınları göndermemin nedeni bu türden ölçüsüzlükleri engellemek içindi. Ölürken uğurlu sözlerle ölmek gerekir. Siz de sakin olun, dayanın." Bu sözleri duyduktan sonra utançtan kızardık ve ağlamamak için kendimizi tuttuk.

Bir süre yürüdü ve bacaklarının ağrımaya başladığını söyledi. Adamın önerdiği şekilde sırt üstü uzandı. Kendisine zehri veren adam, zaman zaman eliyle ve ayaklarıyla ona dokunuyordu. Ardından ayağını sert bir şekilde sıktı ve bir şey hissedip hissetmediğini sordu. Sokrates "hayır" yanıtını verdikten sonra adam, Sokrates'in bacaklarının altını
118 sıktı ve ellerini yukarıya doğru kaldırarak bedeninin soğuduğunu ve katılaştığını gösterdi. Ona tekrar dokundu ve kalbi soğuduğu zaman öleceğini söyledi. Zaten karnının altı soğumuştu. Sokrates örttüğü yüzünü açtı ve şöyle dedi: "Asklepios'a bir

horoz adadık, onu kesmeyi unutma!" Kriton "Tamam olur, başka söyleyeceğin bir şey var mı?" dedi. Buna bir yanıt vermedi. Ardından bir silkelenme ve kıpırdama oldu. Sonra adam örtüsünü açtı, gözleri havaya dikilmişti. Kriton ağzını ve gözlerini kapadı.

Evet, Ekhekrates, dostumuz, daha doğrusu çağımızın en iyi insanı, en bilgesi ve en adil olanı, bu şekilde öldü.